

37

Colecția POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

VICTOR EFTIMIU

Pe urmele ZIMBRULUI

★

EDITATĂ DE REVISTA ȘTIINȚĂ și TEHNICĂ

VICTOR EFTIMIU

PE URMELE ZIMBRULUI

*

Colecţia „Povestiri ştiinţifico-fantastice"
37

LUCRARI CARE VOR APAREA IN COLECŢIA „POVESTIRI ŞTIINŢIFICO-FANTASTICE"

Nr. 38—39—40—41—42— „Pe urmele zimbrului" — roman istoric de Victor Eftimiu.

Nr. 43 — „Atol Fakaofo" — nuvelă ştiinţifico-fantastică de I. Efremov (traducere din limba rusă).

Copertă-desen: N. Săftoiu

VICTOR EFTIMIU

PE URMELE ZIMBRULUI

CAPITOLUL I

„Scumpul meu nepot.

Scrisoarea pe care mi-ai trimis-o de la Paris in ziua de 23 martie 1847 a făcut mai bine de trei luni pînă la reşedinţa mea moldavă.

Fără-ndoială a pus mai multă vreme s-ajungă de la Iaşi pînă la Drăgoşeşti decit de la Paris pînă la Iaşi. Ce vrei? Sintem departe de occidentul Europei, aşa că trebuie să ne supunem legilor fireşti ale acestor inapoiate şi atit de fermecătoare ţinuturi.

«Fermecătoare»! Iată cuvintul ce se potriveşte mai mult decit oricare altul principatelor moldo-valahe, cerului lor senin şi albastru, plin de irizările Orientului Apropiat, peisajelor campagnarde sau muntoase, gîrlelor sprintene ale înălţimilor şi celor leneşe de la cîmpie, oamenilor care locuiesc aceste plaiuri bogate binecuvîntate de Dumnezeu. Ce nu găseşti în Valahia şi în Moldova? Grîul, porumbul, rapiţa, secara, orzul, ovăzul, lucerna, sarea, mierea, ceara, aurul, argintul, pucioasa, cărbunele, fierul, arama, lemnul de brad, de stejar şi de nuc, pe care-l folosesc turcii ca să-şi facă puternicele corăbii. Apoi vacile, oile, caii, orătăniile de tot soiul, peştii rîurilor de munte, păstrăvii iazurilor, crapii, şalăul şi somnul lacurilor, ai afluenţilor bătrînului Danubiu, ai Danubiului insuşi, cega, păstruga, nisetrul şi morunul Mării Negre, grei de caviar, scrumbiile, chefalul, lufarul, rindunica de mare! Zarganul, stronghilul şi atitea varietăţi cu nume greceşti ale faunei marine; merele, perele, prunii livezilor, strugurii podgoriilor şi ai viilor de la şes, fineţele fără pereche ale platourilor şi mai presus de toate (aceasta ştiu că te va interesa in primul rind) bogăţia şi varietatea vînatului.

De la prepeliţa şi dropia Bărăganului valah pînă la cocoşul sălbatic al Carpaţilor, de la iepurele sprinten pînă la ursul greoi şi pînă la dirzul mistreţ şi viezurele, şi vidra, şi jderul, şi veveriţa, — pădurile virgine ale Moldo-Valahiei sînt pline de aceste sălbăticiuni, cu blana, carnea, oasele şi penele atit de căutate.

Imi vei răspunde că toate aceste bogăţii campestre ori silvestre se găsesc şi in Europa. Desigur.

Dar eu îţi voi replica, şi acesta e rostul scrisorii de faţă: ceea ce n-aveţi acolo (nu mai spun avem, fiindcă eu m-am despărţit de mult

de Franţa şi am devenit bun moldovean), ceea ce nu găsiţi în Europa voastră occidentală este zimbrul — un vînat extrem de rar. El a rămas prin locurile acestea ca printr-un miracol şi tinde să dispară. Mai există unele specimene prin sud-estul Poloniei, în Ucraina şi-n Caucaz. Cele mai numeroase, ocrotite prin dispoziţiile speciale ale autorităţii, au rămas, cam la două mii, în pădurea Bielovejsk din Rusia albă, pe terenul de vînătoare rezervat ţarului şi nobilimii.

Sălbăticiunea aceasta e numită aurochs în limba franceză, iar în moldoveneşte zimbru sau bour, deşi bourul nu este exact acelaşi animal ca zimbrul. Sînt fraţi, dar specii deosebite. Zimbrul e un fel de bivol sălbatic, despre care vorbeşte şi Iuliu Cezar. Un animal antediluvian, ale cărui fosile se găsesc împrăştiate de-a lungul şi de-a latul Europei. El trăieşte azi în regiunile central-estice ale continentului nostru, în Rusia sud-vestică şi în America de Sud.

Numele său latin este bison bonasus, bison europeus, după cum cel de dincolo de Oceanul Atlantic e numit bison americanus.

Ca şi orocsul din stepele noului continent, acest bizon trăia, pe vremuri, în cirezi vagabonde în pustele Ungariei, ale Moldovei, ale Crimeei, iar în veacurile de mai tîrziu s-a refugiat în păduri. Zimbrii bătrîni se despart de colectivitate şi-şi sfîrşesc zilele singuratici.

Animal ierbivor, puternic, cîntărind uneori mai mult decît o tonă, acest taur sălbatic era vînat pentru pielea şi carnea lui, pentru coarnele lui, din care se făceau bucioame şi cupe.

A fost urmărit şi nimicit de-a lungul războaielor care s-au purtat în Europa centrală şi dincolo de ea, spre răsărit. Încă din veacul al cincisprezecelea se ştie că zimbrul era căutat şi folosit pentru hrana şi nevoile oştilor teutone, poloneze sau maghiare. Cel din urmă bizon din Transilvania a fost ucis la 8 octombrie în 1762, în Munţii Bîrgăului.

Printr-o ciudată împrejurare, această specie străveche mai trăieşte şi azi în Moldova nord-vestică, nu departe de reşedinţa mea de la Drăgoşeşti, botezată astfel după numele primului principe al Moldovei, voievodul Dragoş, despre care legenda spune că a venit din Maramureş, în veacul al XIII-lea, urmărind un zimbru. El ar fi dat ţării descoperite denumirea de Moldova, după numele credincioasei sale căţele Molda, cu care împărţea primejdiile vînătoarei. (Fiindcă, trebuie să ştii, zimbrul e tot atît de periculos ca şi leul pe care-l vînezi tu în Africa. Nu o dată hăitaşii şi înşişi vînătorii au fost spintecaţi ca nişte simpli toreadori de coarnele acestor tauri sălbatici.)

Numeroase localităţi de la confinele moldavo-maghiare vorbesc despre aurochs, bison, bour sau zimbru: Bivolforras pe ungureşte, Clăbucetul Zimbrului pe romîneşte, Izvorul Zimbrului, Valea Zimbrului, Dealul Zimbrilor, Zimbroslava, Zimbreni, Zimbreasca, Zimbroviţa şi multe altele.

Bourul este şi podoaba de frunte a stemei Moldovei: un cap de bivol cu o stea între coarne.

Îţi scriu toate acestea ca să te induplec a veni în ţara moldavă, unde vei fi primit cum nu se poate mai bine. Îţi cunosc pasiunea cinegetică şi ştiu că posibilitatea de a vîna o pradă rară te-ar putea atrage mai mult decît dorul de a-ţi vedea bătrînul unchi, care te iubeşte ca un părinte şi care nu te are decît pe tine în lume.

De aceea, în loc de a pleca din nou în Africa, la vînătoarea de lei, vino mai bine în septembrie prin locurile acestea, care sînt mult

mai interesante decît pustietățile Saharei. Vei cunoaște o țară cu vegetație și faună abundentă, cu oameni ospitalieri și care seamănă cu noi mai mult decît orice alt popor.

Te sfătuiesc ca înainte de a pleca spre Dunărea-de-jos să obții de la guvernul francez o însărcinare oficială, care-ți va înlesni formalitățile de intrare și petrecere în Valahia. Am scris «Valahia» și nu Moldavia fiindcă prințul care domnește la București, George Bibescu, e un om civilizat și amabil, prieten al țării noastre și din cale afară de ospitalier. Cel al Moldovei cam lasă de dorit. Din București vei veni mai ușor la Iași.

Misiunea pe care o vei cere ministerului poate să fie și onorifică. Nu vei avea nevoie decît de banii drumului, fiindcă aici vei găsi mai mult decît îți trebuie. Eu am făcut economii frumușele, fiindcă nu cheltuiesc mare lucru, iar averea unchiului tău îți aparține încă din viață, nu numai ca moștenire.

Te îmbrățișez cu multă dragoste și sper că răspunsul tău va pune mai puțin decît trei luni pînă să-l primesc.

Al tău unchi iubitor,
Henri Parrocel"

Cel care semna această scrisoare era un francez pripășit prin Moldova după nefericita expediție în Rusia a lui Napoleon.

Strănepot al vestitului Joseph Parrocel, care, în veacul al XVII-lea, picta bătăliile regelui Franței Louis XIV, Henri Parrocel, fiu al revoluției din 1789, apoi soldat și ofițer in oștile triumfătoare ale lui Bonaparte, urmase cu credință, în mai multe campanii, stindardele republicii, apoi pe cele imperiale. Dar, după campania din Rusia, campanie pe care generalul Caulincourt și alți oameni cu mintea limpede sfătuiseră pe Napoleon să n-o întreprindă, Henri Parrocel, ca mulți alți soldați și ofițeri francezi, nu s-a mai reintors în patrie.

Republican convins, fanatic bonapartist, Henri Parrocel, asemenea lui Beethowen, încetase să mai admire pe Napoleon de cînd se încoronase împărat, de cînd reintronase despotismul și fastul regilor de odinioară.

După înfringerea de la Moscova și acea dezastruoasă trecere a rîului Berezina, în noiembrie 1812, după iarna cumplită care împiedica armatele napoleoniene să iasă din nesfîrșita împărăție troienită, mulți francezi au rămas în Rusia și in Polonia, iar cîțiva au trecut în Moldova, unde și-au întemeiat un cămin, și au început o viață nouă.

Printre aceștia, îl găsim și pe Henri Parrocel, om cult, care și-a început cariera la Iași, ca negutător, medic, profesor de limba franceză, preceptor de odrasle boierești, iar în ultima vreme, în 1847, cînd începe această povestire, bibliotecar și guvernor al duduiei Mușa Roseteasca, din neamul Roseteștilor-Drăgoșești.

Duduița Mușa era copilul unic al boierului Arkip Rosetti, mare moșier moldovean, fost vistier la curtea domnească din Iași, iar acum retras în conacul de la Drăgoșești, unde se afla cea mai bogată colecție moldovenească de cărți rare și de tablouri. Printre tablourile acestea figura și o bătălie din vremea lui Ludovic al XIV-lea, de Joseph Parrocel, străbunul bibliotecarului și profesorului de la Drăgoșești.

Prezența acestei opere de artă în conacul moldovenesc crease o apropiere, un fel de înrudire între boier și oaspele francez. Peste țări și peste veacuri, se făcuse o trăsătură de unire între cele două familii străine, atît de depărtate ca distanță în spațiu, ca moravuri, ca limbă și ca stare socială. In pînza pictată de celebrul său strămoș, Henri Parrocel își regăsise patria; contemplînd-o, simțea cum îi urcă în inimă un val de duioșie, de căldură, de emoționantă revedere.

Și, în același timp, un gînd prielnic îl cutreiera. Intîi fusese un gînd fugar, apoi un întreg eșafodaj pe care-l construise, amănunt cu amănunt, în orele de reverie.

Henri Parrocel avea la Paris un nepot de douăzeci și patru de ani, fiul fratelui său Jerôme.

Jerôme murise încă tînăr, după ce văduvise vremelnic. Micul Gaston rămăsese orfan și fără avere la o vîrstă fragedă. Il luase pe lîngă el un nobil francez, ducele Edgard de Montmirail, care în timpul revoluției scăpase de ghilotină și nici nu plecase în emigrație. După restaurarea Bourbonilor, ducele își redobîndise averile și, cum Gaston era un tînăr dezghețat, îl luase pe lîngă el: nu se despărțea de el niciodată. Il ducea în fiecare an în Algeria, la vînătoare de lei. Această pasiune prinsese pe Gaston Parrocel, care continua să vîneze în Africa și după moartea ducelui. Personal, n-avea mijloacele necesare unei asemenea costisitoare călătorii, dar însoțea, în calitate de cicerone, alți bogătași care treceau Mediterana, mînați de aceeași pasiune.

Ca să trăiască, Gaston Parrocel se apucase de gazetărie. Avea opinii liberale, era un spirit combativ, înclinat spre politică. Bun orator, știa să-și inflăcăreze camarazii, dar, cum era sărac, unchiul său de departe se gîndea că bietul băiat va avea de luptat din greu cu viața pînă să răzbească.

In visurile sale îndrăznețe, Henri Parrocel își vedea nepotul căsătorit cu tînăra Mușa, unica moștenitoare a unei averi imense.

Planul său era următorul: va ispiti pe nepotul său Gaston cu vînătorile extraordinare din Moldova, îl va aduce la Drăgoșești, îl va introduce în casa boierilor Rosetești și nu-i va fi greu parizianului, cu farmecul său personal, cu prestigiul poporului din care făcea parte, să cîștige inima tinerei moldovence și consimțămîntul marelui senior de la Drăgoșești. Deosebirea de clasă socială va fi compensată prin originile tînărului Parrocel, faptul de a fi francez era egal cu o boierie, iar numele celebrului pictor din veacul al XVII-lea dovedea și el vechime și distincție.

Rămînea, numai, ca băiatul să consimtă la o călătorie în Moldova: de rest se va îngriji el, unchiul providențial, care nu o dată vorbise duduiței Mușa despre nepotul său zugrăvindu-l în cele mai romantice culori. Guvernorul se străduia să creeze în sufletul copilei obsesia celui din urmă Parrocel. Nu scăpa nici un prilej să vorbească Roseteascăi despre ziaristul talentat, despre oratorul vehement, despre vînătorul iscusit, care bătea pustiurile Africii, în căutarea și răpunerea cumplitului rege al pustiului.

— Lui Gaston i-ar fi plăcut mult să vadă cum iți stă șalul acesta persan... E un om de gust. A moștenit simțul culorilor de la străbunul nostru, pictorul Joseph Parrocel, din Avignon, și de la fiul său Charles, acuarelist celebru și el.

— Păcat că nu te-a văzut și Gaston cu cît curaj și cu cîtă gra-

ție ai sărit de pe șa cînd s-a speriat calul de ursarii țigani. Gaston e *un călăreț admirabil, dar n-ar fi putut să facă saltul acesta.*

— Îmi pare bine că-ți place romanul acesta. Gaston are, despre el, aceeași părere.

— Îmi scrie nepotul meu despre ultimul bal la care a luat parte, la ambasada Rusiei. Ce femei încîntătoare, ce toalete splendide, ce risipă de diamante!...

Și domnul guvernor citea elevei sale fragmentele cele mai poetice din corespondența nepotului.

Toate aceste lucruri, spuse în limba muzicală, pe care și Mușa o vorbea la perfecție, împrăștiau o magie care nu se putea să n-o vrăjească pe tînăra moldavă. Prezența lui Gaston era amestecată în imaginația ei cu mirajele depărtatului Paris; el întruchipa sau trebuia să întruchipeze toată feeria Occidentului, a unei vieți de lux și desfătări pe care o trăiesc, în inima civilizației, muritorii cei mai fericiți ai planetei.

Mușa urmărea fermecată evocarea Făt-Frumosului de departe.

Plin de tact, Henri Parrocel evita să vorbească seniorului sau domniței despre o eventuală vizită a lui Gaston la Drăgoșești. N-ar fi vrut în ruptul capului să-și dea în vileag planurile, să dea ceva de bănuit. Se mulțumea să pregătească terenul, să izoleze pe Mușa de tinerii feciori de boieri care o înconjurau la Iași sau veneau cîteodată la conac, la Drăgoșești.

Cînd vedea pe vreunul dintre ei mai întreprinzător sau cînd simțea o vagă înclinare a Mușei pentru altul, vechiul „grognard"[1] al lui Napoleon găsea o mie și unul de pretexte ca să-l îndepărteze. El se socotea nu numai profesorul, guvernorul domnișoarei, dar își lua și atribuția de guvernantă.

De vreo logodnă nu putea fi încă vorba, dar pețitorii nu vor întîrzia să se prezinte.

Lucrurile trebuiau precipitate. Dacă ispita cu vînătoarea zimbrului nu-l va hotărî pe Gaston să părăsească Parisul, atunci el, Henri Parrocel, va scrie nepotului că e pe moarte și-i va ordona să se grăbească să vie, ca să nu-și piardă moștenirea. Bani nu-l trimitea la Paris; cine are ce cheltui nu pleacă de-acolo cu una cu două.

O dată înlăturați fluturii care roiau în jurul copilei, inima și imaginația ei rămîneau libere, pregătite să primească sugestiile preceptorului.

Deocamdată, prudență! Gaston trebuia să rămînă o himeră. Un tînăr parizian, cu mare viitor politic, preocupat să trăiască și să izbîndească în vîltoarea metropolei.

Va trebui să sosească într-o bună zi, pe negîndite, cu o misiune oficială sau imaginară, pe lîngă unul dintre voievozii principatelor. Ajungînd la București sau la Iași, nu va putea ocoli pe unchiul său iubit, care-i ținea loc de părinte și pe care nu-l văzuse decît în treacăt, în cele trei călătorii pe care le făcuse la Paris, în anii din urmă.

Henri Parrocel socotea drept cel mai mare triumf al său această căsătorie.

N-avusese nici o satisfacție de seamă în viață. Era ursit să-și sfîrșească zilele ca profesor și bibliotecar, în mijlocul codrilor sălbatici ai unei țări din orientul Europei, el, care, urmînd drapelul lui Napoleon, luptase în Italia, în Germania, ajunsese la piramide, stră-

---

[1] grognard — unul care mîrîie.

bătuse pămînturile înghețate ale Rusiei și se crezuse vrednic să cîștige, dacă nu bastonul de mareșal, cel puțin titlul de general al împăratului.

După Berezina și-a pierdut orice nădejde, orice încredere într-un viitor strălucit. Mai tîrziu, în vreme ce Napoleon se stingea pe Insula Sfînta Elena, fostul său ostaș bătea tîrgurile Galiției, apoi ale Moldovei, făcînd tot felul de meserii și de negustorii, pînă a ajuns să fie prezentat boierului Arkip Rosetti, om bogat și învățat, fericit că va avea cu cine să se perfecționeze în vorbirea curentă și impecabilă a limbii franceze. La Iași mai trăiau cîțiva compatrioți ai lui Parrocel, rămășițe răzlețe ale marii armate, oameni de treabă, care cuceriseră, prin inteligența și purtările lor alese, protipendada capitalei Moldovei. Unii se însuraseră, se înmulțiseră, urmașii lor trăiesc și azi, romînizați pe deplin, păstrîndu-și numai numele și calitățile poporului lor.

Henri Parrocel trecuse de patruzeci, de cincizeci, de șaizeci de ani, fără să-și fi creat un cămin.

Născut în 1783, avea șase ani cînd a izbucnit marea revoluție. Acum, în 1847, era un om de 64 de ani, încă tînăr, voinic, cu părul abia încărunțit la timple. Își păstrase sprinteneala parizianului. Necontenita lui activitate, nu numai în bibliotecă, dar și pe ogoarele și-n pădurile lui Arkip Rosetti, al căror superadministrator devenise, îi întreținea vigoarea tinereții. Învățase graiul țării, îl învățase direct de la țărani și îl vorbea mai bine decît ieșenii din societatea înaltă și decît ceilalți moșieri moldo-valahi. Aceștia erau preocupați ca nu cumva să facă vreo greșeală pe franțuzeasca limbă. Greșelile pe care le comiteau vorbind moldovenește nu numai că nu-i stînjeneau, dar le dădeau un aer de superioritate, de distincție, pe care romînii bogați au căutat să-l cucerească necontenit, exagerîndu-l, pînă în zilele noastre.

Henri Parrocel, ca, de altfel, toți francezii călători pe aceste plaiuri, era căutat, răsfățat nu numai de protipendadă, dar și de oamenii de rînd — negustori, tîrgoveți și țărani. Firea lui deschisă, spiritul său democratic, veselia și verva lui îl făceau iubit de toată lumea. Adăugați, acestor daruri personale și prestigiului epopeei napoleoniene, amintirile lui din campaniile făcute dincolo de Rin, dincolo de Alpi și de Pirinei și veți înțelege de ce avea atîta căutare.

Preceptorul domniței Mușa Rosetti-Drăgoșești reprezenta politețea, purtările alese, inteligența, limba și spiritul francez. Această solie rodnică, aceste prestigioase iradieri au servit Franța din plin, recompensînd absența fiilor rămași pe străine meleaguri și care au dus pretutindeni, spre gloria națiunii lor, ideile revoluției, progresul, umanismul, civilizația.

Printre acești vrednici patrioți va să-l socotim și pe urmașul depărtat al pictorului din vremea lui Ludovic al XIV-lea, pe Henri Parrocel.

CAPITOLUL II

Călări pe două ramuri groase cît omul, ocrotiți de frunzișul stufos, doi inși ședeau la pîndă, cu pușca întinsă, gata să tragă în sălbăticiunea care va veni să se adape la izvorul numit al zimbrului și

care gîlgîia, rece și cristalin, în mijlocul luminișului din pădurea de goruni.

Unul dintre acești oameni era profesorul și administratorul averei Rosetceștilor-Drăgoșești, francezul Henri Parrocel, iar celălalt — un țăran puțintel, care putea să aibă și treizeci, și cincizeci de ani, mic, slab și vînjos, cu fața bătută de soare și de vînt; acel țăran era grăjdar, pescar și vînător la curtea boierească.

Îl chema Ilieș. Îi mai ziceau Impușcă Vrabie. Băiat isteț, bun la inimă, dar fără noroc și cam arțăgos. Mîndru nevoie mare, mai ales de la o vreme, de cînd îl descoperise și-l proteja domnul guvernor al duduiței Mușa. Pîn' atunci trăsese mîța de coadă.

Poate din vina altora. Dar și din vina lui. Nu putea sta locului, nu prea se învoia cu oamenii. Se credea mai presus de ceilalți săteni. „Am să le-arăt eu lor!". Dar nu știa nici el prea bine ce-o să le arate și cui. Locuia singur, fără nevastă, fără copii, fără părinți, într-un bordei de la marginea satului. Tot aștepta ziua binecuvîntată cînd lumea va afla cine este el, cel poreclit Impușcă Vrabie.

Îl botezaseră așa fiindcă, vînător nevoie mare, nu făcuse cine știe ce mare ispravă. Dobora vrăbii cu praștia și cu arcul. Vrăbii, mierle și granguri, în preajma Sfintei Mării, cînd se îngrașă zburătoarele mîncînd mure și dude. N-avea bani, săracul, să-și cumpere praf de pușcă și alice. Altminteri le arăta el lor! Își potolea patima trăgînd cu pietricele și cu săgeți în păsările aproape domestice, care ciuguleau dudzii sau balega din curțile oamenilor.

Cînd era la încurcătură, își împingea căciula sau pălăria de la ceafă pe fruntea îngustă, pe sprîncenele stufoase. Avea ochii mici și mustața retezată, ca domnu Parucelu sau Parogelu, cum îi spuneau țăranii domnului administrator.

Franțuzul boierului găsise în Ilieș omul de nădejde.

Într-adevăr, de cînd avea pușcă nouă, pulbere și plumbi din belșug, Impușcă Vrabie începuse a disprețui mierlele, grangurii, sobolii și alte vînaturi mici.

Se încumeta la cocoși sălbatici, cerbi, capre negre, ba și la mistreți, lupi și urși. Îi simțea de departe, le adulmeca urmele ca un copoi, le știa vizuinile, adăposturile și izvoarele.

La vînătorile cuconului Arkip Rosetescu, cine mergea în fruntea hăitașilor decît Ilieș al nostru?

Cine sfătuia pe oaspeții boierului cum să ție pușca și cum să se pituleze, și cum să aștepte cu răbdare multă, și cum să tragă la repezeală?

Vînătorile orînduite de el ajunseseră vestite în toate împrejurimile, ba pînă la Botoșani și Iași. Dar lumea tot Impușcă Vrabie îi spunea, iar el își împingea căciula ori pălăria din ceafă, astupîndu-și cu ea fruntea și ochiul stîng, pînă la nas.

— V-arăt eu vouă!

Și nu mai vorbea moldovenește cu nimeni. Numai franțuzește întreba și răspundea, prefăcîndu-se că a uitat limba părinților.

Cînd îl auzeau, își împingeau ceilalți pălăria de la ceafă pe frunte.

Cu boierul cel mare și cu domnița tot franțuzește vorbea. Numai cu domnul Parrocel o mai întorcea moldovenește.

Domnul Parrocel era ucenicul lui Ilieș, de la care învăța graiul țării în toate tainele și frumusețile lui.

Numai cînd umblau pe malul păraielor, cu undița, schimbau

limba şi o dădeau pe franţuzeşte, ca să nu înţeleagă păstrăvii că e vorba de el şi să se ferească.

Pentru Ilieş, prinsul păstrăvilor era jucărie. Fie că-i căuta cu mîna, pe sub pietrele pîraielor, fie că-i agăţa de vîrful undiţei, jucărie era.

Pornea cu mîna goală în josul apei, alături de domnul Paragelu, care avea o unealtă de toată frumuseţea. Ilieş alegea o ramură lungă, dreaptă şi subţire, o reteza de la rădăcină cu o singură tăietură de briceag, o curăţa de crenguţe şi de noduri, o făcea nuia. Apoi scotea din buzunarul nădragilor un ghem de sfoară, în inima căruia se ascundea un ac încovoiat, îl lega de sfoară, lega sfoara de băţ, înfigea în vîrful acului un bob de momeală şi nu se mai sinchisea de ce se va întîmpla în apă. Cobora alături de domnul administrator, lăsînd undiţa să lucreze singură. Fără să se uite la ea, o smucea, deodată, şi scotea la lumină peştişorul de argint cenuşiu, stropit cu picăţele roşii, îl descopcia din prinsoare şi îl vîra în tolba căptuşită cu foi de ţipan. Şi iar zvîrlea vîrful undiţei în pîrău şi iar o smucea şi iar culegea păstrăvul, de parcă erau învoiţi cu el, să vie la poruncă.

Împuşcă Vrabie, spre marea înminunare a parizianului, prindea într-un ceas cît alţii în două zile.

Era curată vrăjitorie. Vrăjitorie mai era pentru domnul Parocelu sau Parogelu sau mossieu Parrosel, cum îi spunea Ilieş uşurinţa cu care învăţase acel biet ţăran moldovean limba franţuzească. O vorbea nu numai corect gramatical, dar cu accentul şi intonaţiile cuvenite.

E drept că şi profesorul se ţinea să-l înveţe cît mai desăvîrşit. Poate dintr-un regret înăbuşit că-şi părăsise patria, dintr-o mustrare de cuget, dintr-o chemare de peste veacuri şi depărtări, îşi răscumpăra dezerţiunea propagîndu-şi graiul natal; Parrocel căuta orice prilej să facă prozeliţi.

Nu numai boierul Arkip, duduia Muşa şi Împuşcă Vrabie îi foloseau darul de pedagog, dar şi cîţiva logofeţi şi vătafi, mai răsăriţi, o rupeau acum pe franţuzeşte, întrecîndu-se cu cel mai strălucit discipol al profesorului, cu pîrdalnicul musiu Ilieş. De cînd era „musiu“ şi vîrîse spaima în jivinele munţilor, moldoveanul franţuzit voia, nici mai mult nici mai puţin, să vîneze zimbri, ca să fie pe placul domnului profesor. Acesta-l iscodea mereu, îl tot întreba dacă asemenea sălbăticiuni se mai găsesc în părţile locului şi dacă el, Ilieş, cel mai destoinic vînător din Moldova, ar putea să-l ducă pe urmele lor.

Împuşcă Vrabie văzuse — dar nu-l credea nimeni — o asemenea dihanie. Văzuse şi alta mai mică. Odată zărise amîndouă sălbăticiunile împreună în pădurea de goruni. Mai spuneau şi unii pădurari că întîlniseră pe poteci şi prin luminişuri depărtate asemenea mărețe fiare, dar nici pe ei nu-i lua nimeni în seamă şi nimeni nu se încumeta să plece pe urmele acelui împărat al codrilor, de care povesteau bătrînii. Cînd văzuse atunci zimbrul, Ilieş nu îndrăznise să tragă. Încărcătura puştii era prea uşoară pentru pielea groasă a taurului sălbatic.

Şi apoi un fel de teamă, mai mult un fel de smerenie, îl împiedicase să apese pe trăgaci la vederea neaşteptată a capului zugrăvit pe stema Moldovei.

Acum, stîrnit de domnul Parrocel, se învăţase cu gîndul că ar putea doborî şi bouri, nu numai cerbi şi urşi. Se învoiră deci să încerce marea vînătoare. Deocamdată, numai ei doi. Hăltaşii vor veni

mai tîrziu, cu sape şi lopeţi, să sape gropi şi să le acopere cu frunziş, ca să prindă fiara de vie in capcană.

De cinci zile, Henri Parrocel şi cu Ilieş plecau împreună, pe la prinz, ca să ajungă la Izvorul Zimbrului, unde vin sălbăticiunile pe inserate să se adape. Ţipenie de om nu se mai abătuse, din vechimi, pe-acel munte împădurit. Cei doi vînători ajungeau în luminişul cu izvor cind începea să se lase soarele. Atunci era ceasul adăpatului. Şedeau pînă scăpăta soarele şi se înapoiau noaptea tîrziu, uneori pe la cîntatul cocoşilor. Drumul era lung şi greu, mai greu la întors, că-l făceau pe beznă. Duceau cu ei şi merinde. Gustau ceva, sorbeau din apa rece a izvorului sau trăgeau cite o duşcă din plosca cu şliboviţă. Apoi se căţărau pe crengile joase ale bătrînului gorun, încălecau şi aşteptau cu puşca gata. De acolo, de sus, puteau ochi mai bine fiara venită să se adape.

Inserarea ii prindea acolo, cu farmecul ei nespus, făcut din miresme de pădure, din aşteptare înfrigurată, din cîntecul păsărilor de toate soiurile, de toate boiurile. Zborul leneş al unui uliu, gîlgîitul izvorului care suna numai el in linişte amurgului, cînd zburătoarele amuţeau citeva clipite, trosniturile surcelelor călcate de vreo jivină, împletirea razelor tot mai roşiatice ale amurgului sporeau vrăjile acestei singurătăţi, care mirosea a tămiie stinsă intr-o biserică părăsită.

În fiecare seară, in luminişul unde nu răsunase, poate, niciodată o împuşcătură, cite o ciută se strecura tiptil şi-şi muia botul în apa rece. Coarnele unui cerb se oglindeau şi ele în valul gîlgiitor. Porumbi sălbatici se lăsau cu teamă în ocoluri potolite, se adăpau şi plecau repede să nu-i apuce noaptea.

Cei doi vinători, călări pe crengi cît balaurul de groase, erau înţeleşi să nu tragă decît în zimbru şi amîndoi deodată; aveau puşti cu două ţevi, numite „carabine“, şi cu glonte puternic. Patru gloanţe trebuiau să străpungă, dacă nu fruntea, măcar pielea bourului.

Aşteptînd, vorbeau. Vorbea mai ales Ilieş.

— Spun bătrînii că ţinutul era plin odinioară. Drumurile dintre împărăţii nu treceau pe-aici. N-aveau ce căuta nici leşii, nici ungurii, nici tătarii, nici nemţii!

— Spune-mi, Ilieş, îi vorbi, pe romîneşte, Henri Parrocel, dumneata te pricepi intr-adevăr la vînătoarea de zimbri sau numai vrei să te lauzi? N-aş dori să-mi pierd vremea căţărat in copaci de dragul basmelor...

— Voilà, mossieu Parrocel, ii răspundea Impuşcă Vrabie în graiul lui Lamartine.

„Ca să-ţi spun că am mai vînat zimbri, aş minţi. Ca să-ţi spun că am văzut zimbri împuşcaţi de alţii, iar aş minţi. Dar i-am văzut, asta mi-e crucea! I-am văzut prin părţile acestea... Şi nu o dată, şi nu unul singur. Mai mulţi am văzut.

— Bine. Spune-mi ce ştii, ce-ai auzit din bătrini?

— Din bătrîni ştiu că dacă umbli după zimbrul singuratic, adică dacă nu goneşti cu herghelia cireada intreagă, la cîmp deschis, trebuie să fii sus de tot, nu la înălţimea coarnelor lui, că vine vintul şi-i aduce miros de om şi-atuncea sălbăticiunea piere de parc-ar intra in pămînt. De-aceea te-am urcat in copac, mossieu Parrocel, nu de dragul basmelor.

— Bine, Ilieş, bine! Spune-mi, zimbrul cu ce se hrăneşte?

(Henri Parrocel voia să ştie cît mai multe despre această sălbăti-

ciune, ca să-şi informeze nepotul de la Paris. Tot aşa, îl învăţase franţuzeşte pe Ilieş ca să-l facă aghiotantul lui Gaston, cînd băiatul se va hotărî să vină să bată aceste meleaguri.)

— Cu iarbă tînără, cu vîrfuri de crenguţe, iar cînd n-are frunză moale, roade scoarţă de copac ori dezgroapă rădăcini.

— Iarna ce mănîncă?

— Nu l-am întrebat, cucoane, ca să ştiu, răspunse Ilieş mucalit.

— Ai dreptate, mon ami. Dar te întreb ca să ne mai treacă de urît, nu de alta, sarise franţuzul, care, sătul de atîta aşteptare, îşi rezimă puşca de două crăci şi scoase din buzunar băşica de tutun şi luleaua. Cred că nu-l va ajunge mirosul pipei mele! adăugă conu Henri scăpărînd amnarul. După ce trase cîteva fumuri, iar mai întrebă: carne de zimbru ai mîncat vreodată?

— Nu-mi aduc aminte. Dar am cîntat, în copilărie, dintr-un bucium făcut din corn de zimbru. Spunea alde bunicul că pielea şi coarnele aveau mare preţ pe vremuri: le schimbau nemţii şi leşii pe grîu... Atîta ştiu. Uite c-a venit o ciută să se adape. Tragem?

— Nu. Nu trebuie să bubuie puşcă pe-aici pînă n-om da de vînatul după care umblăm! îl opri franţuzul. Altminteri se sperie şi nu mai vine...

Înserarea se lăsa domoală, stîrnind miresmele pădurii, sporind cîntecul păsărilor.

În funduri de codru treceau chemări tainice, fîlfîit leneş şi, din cînd în cînd, un freamăt de aripi scuturate repede.

Era a cincea zi, a acelui sfîrşit de iunie, de cînd cei doi vînători îşi pierdeau vremea pîndind din înălţimea gorunului musafirul care întîrzia să se arate. Henri Parrocel era dezamăgit. Îi părea rău că scrisese nepotului său atîtea despre un vînat care, fără îndoială, pierise de mult din acele locuri. În tristeţea înnoptării şi a dezamăgirii sale, fantoma zimbrului devenea fantoma planurilor de viitor: căsătoria fabuloasă a lui Gaston, venirea lui în Moldova, prăbuşirea celui din urmă şi celui mai mare vis al ofiţerului-medic care, în tinereţe, rîvnise rangul de general în oastea lui Napoleon-împărat.

Nu i se arătase nici un semn din partea bourului. În cinci zile, ar fi putut adulmeca urmele acelui faimos „bison bonasus", „bison europeus", frate bun cu depărtatul „bison americanus". Fără îndoială, specia a existat, există şi acum prin Polonia, prin Rusia albă, pe malurile Niprului şi ale Nistrului. Era sigur că-n pădurile de la Bielovejsk trăiau peste două mii de vietăţi din acestea, dar aici, în Carpaţii Moldovei cu cap de bour în stemă, se prăpădiseră de mult, fără îndoială.

Îi părea acuma rău că nu trăsese în căprioarele şi cerbii veniţi să se adape. Nu s-ar mai fi întors, a cincea oară, cu mîna goală la conac.

— Să mergem, Ilieş!

— Să mergem, mossieu Henri!

Şi cei doi vînători, care, la un loc, puteau să aibă o sută de ani, coborîră din copac, cu sprinteneli de băieţandru, şi o luară prin pădurea deasă, care se umplea de întuneric. Pe acolo nu erau cărări bătute, că nu mai urca nimeni, cine ştie de cînd, pe înălţimile pustii, departe de orice sat şi fără legături cu lumea locuită.

Îşi căutau drumul, ajungînd în cîte un luminiş cunoscut, care le amintea că sînt pe calea cea bună şi că nu se vor rătăci printre stejari şi tufe.

Cînd ajunseră la unul din aceste luminişuri prietene, al cărui arbori mărginaşi mai purtau, pe trunchiuri, pete roşiatice din soare-apune, franţuzul boierului şi moldoveanul franţuzului rămaseră încremeniţi: între doi copaci închipuind poarta prin care urmau el să treacă şi să coboare pe moşie, văzură o dihanie măreaţă, care-i privea nemişcată.

Zimbrul!

Era mai înalt ca omul cel mai înalt, avea coarne scurte şi groase, întoarse înăuntru, purta o coamă puternică pe grumaz şi-şi arăta un piept lat şi lung, pe picioare mai scurte decît cele din spate, un piept puternic, ce-ar fi putut înfrunta o herghelie întreagă şi o sută de puşcaşi.

Nici lui Parrocel, nici lui Ilieş nu le trecu prin minte să pună mîna pe carabină. Nemişcaţi şi ei, ca şi bourul Moldovei, se uitau la el încremeniţi. Cînd privirile celor doi vînători se deprinseră cu vedenia, iată că la spatele taurului desluşiră o altă dihanie, ceva mai scundă; era, fără îndoială, bivoliţa. Perechea sta încremenită, parc-ar fi fost cioplită în piatră. Nici o mişcare de teamă, nici o pornire de luptă nu o neliniştea.

Cît va fi ţinut această înfruntare între doi oameni şi doi zimbri? Ce va fi trecut prin acele patru capete? Ce va fi fulgerat prin acei opt ochi, învăluiţi de fumul înnoptării? Cine poate răspunde?!

Clipele păreau nesfîrşite. Sălbăticiunile nu clinteau. Se pregăteau oare să se repeadă? Vînătorii îşi lăsau binişor cureaua puştii pe umăr, apucau arma nu să tragă, ci să se apere dacă namila s-ar fi repezit. Dar fiarele nu clinteau.

Poate unde nu se războiseră cu omul niciodată şi nici măcar nu-l cunoşteau.

Poate unde-l socoteau jivină neputincioasă.

Poate unde-l priveau ca pe un oaspe rătăcit în împărăţia lor.

Regele codrului, parcă ghicind că acele făpturi ciudate vor să treacă prin poarta pe care o păzea el, se dete la o parte, alene, ca să le lase drum slobod. Urmat de soaţa lui, se strecură printre copaci şi se pierdu în întunecimea codrului.

Iar cei doi vînători, fără să rostească un cuvînt, se uitară unul la altul, cercetători, parc-ar fi fost doi străini, parcă nu se mai văzuseră vreodată. Hotărîţi să se afunde printre stejari, ca să coboare spre casă, drum lung, în desimea şi spaima nopţii, mai aruncară o privire de bun rămas bolţii cereşti, care înviora luminişul. Acolo, sus, departe, se aprindea şi licurea, tremurătoare, prima stea. Celelalte s-or aprinde cînd ei vor orbecăi prin desişul fără cruţare.

— Ciudat! mormăi, într-un tîrziu, cel mai vîrstnic dintre vînători.

Iar Ilieş îşi duse mîna dreaptă la ceafă şi-şi împinse pălăria pe fruntea îngustă, acoperindu-şi sprînceana stîngă, aşa cum făcea de cîte ori se afla într-o încurcătură.

Şi n-au mai spus nimic pînă acasă...

„Drăgoşeşti, 29 iunie 1847

Iubite Gaston,

Îţi scriu dominat încă de impresia, de emoţia pe care am încercat-o aseară, într-o pădure virgină din Carpaţii moldavi, cînd mi-a ieşit în cale un orocs uriaş, împreună cu femela lui.

Acest bizon avea intre trei şi patru metri lungime şi o înălţime *de peste doi metri.* Iată, într-adevăr, un vînat cu care voi nu vă puteţi lăuda in acel occident european, unde codrii nu mai au nici o taină, unde şi sufletul omenesc a ajuns stereotip, fără acel farmec de care iţi scriam dăunăzi, farmecul peisajului şi omului moldav.

In această ţară, femeile, în special, sînt incîntătoare. Pline de graţie, ele au o timiditate orientală, o cuviinţă şi o puritate sufletească fără seamăn. Incep să se cultive: cu inteligenţa lor naivă, progresează vertiginos.

Fiica patronului meu, Arkip Rosetti, domnişoara Muşa, o copilă de şaptesprezece ani, întruneşte, pe lingă splendoarea fizică a adolescenţei un suflet ales, o gingăşie cuceritoare, un spirit evoluat.

Vorbeşte admirabil limba noastră. O ţin in curent cu viaţa literară, artistică şi socială a Parisului. Cărţile pe care mi le-ai trimis în lunile din urmă le-a citit cu aviditate şi le judecă nu numai cu romantismul copilăriei, dar şi cu gindirea matură a unui intelectual.

Scrisorile pe care le primesc de la tine i le citesc regulat: o pasionează. Mai ales descripţiile recepţiilor, ale balurilor, ale spectacolelor de la operă, ale primirilor de la Tuilleries şi ambasade, le urmăreşte ca pe basmele Şeherezadei. Seniorul nostru i-a făgăduit, pentru cei optsprezece anişori ai ei, o călătorie la Paris. Iată un dar de care nu se bucură prea multe domnişoare din aceste părţi ale Orientului. Ii voi însoţi, desigur. Am impresia că domnul Rosetti a pus la cale acest voiaj şi pentru mine. Imi cunoaşte nostalgia şi vrea să-mi împlinească acest dor, această supremă satisfacţie.

Starea sănătăţii mele e destul de normală. Faptul că de vreo săptămînă escaladez munţii, infrunt desimea stejarilor şi stincile de la *margini de prăpăstii, — dovedesc că încheieturile şi arterele imi* sint în bună stare. Dar uneori trebuie să fac apel şi la medicul care am fost odinioară şi să-l intreb ce crede. La virsta mea, inima începe să fie numită cord şi cordul e mai capricios, mai buclucaş decit inima.

Ar fi foarte plictisitor să te pomeneşti, intr-o bună zi, cu un răvaş de-aici vestindu-ţi că unchiul tău Henri a «clacat»[1].

Dar să sperăm că această perspectivă nu e atit de apropiată şi că voi putea merge la Paris să te mai văd o dată acolo, fiindcă aici nu prea eşti dornic să vii.

Al tău unchi iubitor,
Henri"

De rindul acesta, Henri Parrocel nu-şi mai invita nepotul in Moldova, dar ii spusese destule lucruri care să-l ispitească. Amestecase, abil, viziunea zimbrului cu evocarea domnişoarei Rosetti, farmecul peisajului moldovenesc şi eventuala primejdie cardiacă ce-l pîndea. Aceste lucruri nu puteau să nu pună nepotul pe gînduri.

Intr-adevăr, abia trimisese misiva din 29 iunie, că Henri Parrocel primi, de la Paris, o scrisoare datată la sfîrşitul lui mai. Venise mult mai repede decit cea din martie şi era, parcă, un răspuns la rindurile ultime ale unchiului.

Gaston ii scria că va renunţa la călătoria in Africa, fiindcă evenimentele politice de la Paris il pasionează. In aer pluteau ameninţările unei revoluţii.

---

[1] claquer — a plesni, a se duce pe copcă, a muri (fr.).

Urmînd la tron, după căderea lui Napoleon şi restaurarea Burbonilor, regele Franţei Carol al X-lea, fratele cel mai mic al decapitatului Ludovic al XVI-lea, nu învăţase nimic nici el, nici cei din jurul său din lecţiile istoriei.

Urcat pe tron în 1824, Carol al X-lea făcea parte din acei emigranţi care, în timpul revoluţiei şi lui Bonaparte, trăiseră din subsidiile puterilor străine şi se reintorceau în Franţa tot atît de reacţionari ca inainte de 1789. Carol al X-lea suprimase libertăţile presei, introdusese, după exemplul fratelui său Ludovic al XVIII-lea, privilegiile nobilimii şi ale clerului şi devenise nepopular. Revoluţia de la 1830 il alungase de pe tron. Bătrînul rege a fost pe vremuri tînărul şi răsfăţatul conte d'Artois, cumnatul şi prietenul Mariei Antoaneta; acum părăsi Franţa din nou şi se duse să moară printre străini, continuindu-şi vechiul şi lungul exil.

Ramura Bourbon a suveranilor legitimi era dată la o parte.

Pe tronul Franţei se urcă un membru al familiei Orléans, Louis-Philippe, un bărbat de cincizeci şi şapte de ani.

Experienţa trecutului ii deschisese ochii. El nu trebuia, fiind rege, să domnească, asemenea lui Carol al X-lea; trebuia numai să g u v e r n e z e in acord cu reprezentanţii poporului.

In vreme ce vărul său Carol al X-lea, spirit strîmt, reacţionar, se inchidea in palatul de la Tuilleries, prinţul Louis-Phillppe deschidea larg porţile locuinţei sale din Palais Royal oricui se bucura de un oarecare renume in politică, în literatură, în ştiinţă, in armată, în magistratură, in artă.

Ajuns pe tron in urma revoluţiei de la 1830, noul rege Louis-Philippe se înconjură de miniştri capabili, imbunătăţi finanţele ţării; în 1833 semnă legea invăţămîntului gratuit şi o serie de alte reforme menite să-l facă iubit de mulţime.

O epocă de linişte şi de prosperitate se instaurase în Franţa sub domnia acestui om inteligent şi bun, dar şovăitor, care, din pricina politicii lui externe şi a solidarizării cu unii miniştri reacţionari, începu să-şi piardă popularitatea.

Valuri de nemulţumire se revărsau în Franţa.

De altfel, întreaga Europă era cutreierată de un vînt de libertate, care în 1848 a izbucnit ca un uragan, ameninţind să dărîme ultimele citadele ale feudalismului.

Prins şi el de acest curent, Gaston Parrocel, tînăr entuziast, ziarist şi orator inaintat, ar fi vrut să fie şi el martorul revoluţiei viitoare, să se găsească printre cei care o pregăteau, deşi nu ştia bine ce regim va urma, ce reforme, ce libertăţi vor aduce succesorii lui Louis-Philippe, beneficiarii acelei revoluţii.

Ziarul la care colabora Gaston îşi încetase apariţia. Băiatul se găsea fără mijloace. Oarecare aluzii la precaritatea lui şi la un eventual ajutor venit din partea unchiului se strecurau printre rîndurile epistolei de la Paris, dar unchiul se prefăcea că nu le înţelege. Cu dragă inimă ar fi trimis bani nepotului său, şi încă mai mulţi decit se aştepta el, dar acest ajutor l-ar fi reţinut pe băiat acolo, iar interesul familiei era altul, nu rămînerea lui Gaston in Franţa.

Scrisoarea venită de la el mai cuprindea descripţia unei recepţii fastuoase pe care o dăduse Louis-Philippe la palatul Tuilleriilor. Era vorba de echipajuri luxoase, de candelabre strălucitoare, de bărbaţi decoraţi, de femei în rochii de vară, rochii uşoare, dar tot atit de luxoase. Fantezia croitorilor, a coafezelor, a bijutierilor se întrecuse

și de rîndul acesta. Era un bal de vară, un bal numit „de zi", cînd invitații urmau să sosească după ora 2 dimineața și să petreacă zorile în saloanele și grădinile palatului regal.

Tonul scrisorii lui Gaston nu era favorabil acestei serbări. Fiul și nepotul unor oameni care își trăiseră copilăria în marea revoluție nu putea să participe decît sub forma unui repörter și a unui protestatar la această bachanală aristocratică într-o vreme cînd lipsurile poporului ar fi pretins alte preocupări din partea conducătorilor statului.

Din această scrisoare, Henri Parrocel citi boierului Arkip Rosetti numai comentariile politice, iar domnișoarei Mușa numai descripția balului, a coafurilor, a toaletelor, a diamantelor

Arkip Rosetti era un spirit liberal. Nemulțumit de felul cum fusese înlăturat de către domnitorul Mihail Sturdza, indignat, ca toți oamenii de omenie, de abuzurile acestui prinț rapace, care își sporea mereu moșiile, jecmănind în dreapta și în stînga, conu Arkip lua cunoștință cu destulă satisfacție de criticile pe care nepotul administratorului său le aducea guvernării regelui: în Louis-Philippe, boierul moldovean vedea un fel de Mihail Sturdza al Franței.

Dacă monseniorul era, oarecum, ostil vieții ușuratice a păturii suprapuse din Franța, în schimb, duduița Mușa era fermecată de splendoarea balului descris de Gaston o poveste din „O mie și una de nopți". Copila nu se gîndea decît la ziua fericită cînd va avea optsprezece ani, ca să-și împlinească visul, făgăduiala dată de părintele ei, călătoria spre limanul fermecat — Parisul.

Ca răspuns la scrisoarea din 29 iunie 1847 a unchiului său, Gaston îi vesti, pe la sfîrșitul lui august, că s-a hotărît să părăsească Parisul și să plece spre București, apoi spre Iași.

În afară de dorul de a-și vedea unchiul și de a vîna zimbri în codrii Moldovei, tînărul gazetar voia să cunoască stările sociale din cele două principate. Îl interesa mai ales viața celor de jos. Oligarhia Țării Romînești și a Moldovei — prin reprezentanții ei: tinerii dezmățați care cheltuiau averi întregi pe cheiurile Senei, ducînd un trai somptuos, peste mijloacele lor apoi făcînd datorii pe care nu le plăteau —, boierimea moldo-valahă, nu-l interesa din cale-afară.

Cunoscuse în metropolă odrasle de-ale latifundiarilor romîni, bășleți de bani gata, care risipeau în dreapta și în stînga, se țineau de tot felul de aventuri, trăiau din expediente, apoi dispăreau, lăsînd o amintire detestabilă.

„Mi-a căzut în mînă — scria Gaston — o carte, «Străinii la Paris», în care capitolul despre moldo-valahi nu este cel mai măgulitor. Autorul acelui articol, Stanislas Bellanger, a fost și el prin Valahia. El a tipărit, în 1846 la Paris, o lucrare în două volume «Le Keroutza», în care-și povestește impresiile din București și din restul țării, vorbind cu multă simpatie despre romîni. Pare-se că acest popor suferă mult din pricina exploatării păturii dominante.

Studiul despre care ți-am vorbit, apărut în colecția «Les étrangers à Paris», sfîrșește cu o vorbă bună despre tineretul venit din București și din Iași să studieze la Paris:

«Mulți dintre ei vin să se amuze și mulți să lucreze și nu pierd nici o ocazie să se instruiască. Toți își fac datoria. Va veni o zi — și acea zi nu e departe — cînd ei vor dovedi Europei că n-au coborît în capitala lumii civilizate numai ca să studieze „Jurnalul modelor" (pag. 82).

Am căutat să mă documentez cu privire la Principatele Dunării de jos citind relatările călătorilor străini prin acele ținuturi. Foarte interesant mi s-a părut «Voiajul doamnei Craven la Constantinopole, prin Crimeea». Volumul acesta cuprinde citeva pagini despre Valahia și capitala ei, Buccorest (așa scria aristocrata londoneză).

Ca și dumneata, unchiule dragă, călătoarea engleză admiră frumusețea și bogăția acelor pămînturi, dar, spre deosebire de dumneata, care nu mi-ai descris țara unde trăiești decît în culori roze, ocolind *mizeria nației*, acea *aristocrată din Anglia care și-a tipărit cartea în* 1789, anul revoluției noastre, milady Craven își încheie capitolul despre «Buccorest» scriind (pag. 270):

«*Această țară superbă, ale cărei sol și climat produc bogății abun*dente, este, din nefericire, supusă unei puteri despotice care smulge tot, fără milă, locuitorilor. Lăcomia principilor domnitori le răpește ceea ce a scăpat nevoilor Constantinopolei; ea sleiește belșugul pînă la izvoare, silind pe bieții valahi să fugă în munte, ca să scape, măcar o vreme, de cruzimea unui guvernămînt tiranic».

Dumneata, unchiule dragă, ai avut norocul să trăiești pe moșiile unui boier moldav care este un om cu vederi largi, un liberal — așa mi-ai scris de citeva ori. Probabil, pe latifundiile acestui senior, țăranii o duc mai bine ca în alte părți. Altminteri, cunoscîndu-mi părerile, aspirațiile democratice, m-ai fi informat cu sinceritate despre mizeria lor.

Iți voi da, unchiule dragă, o veste care cred c-o să te bucure: peste citeva zile pornesc spre București... Nu cred că revoluția va iz*bucni aici atît de repede*. Am *o însărcinare a Ministerului de Externe* pentru consulul nostru de acolo. Mai am și citeva scrisori către mai mulți francezi stabiliți în capitala Dunării de jos. Domnul Stanislas Bellanger, pe care am căutat să-l cunosc după ce *i-am citit cartea*, a binevoit să mă recomande acestor persoane. Le cunoști? Iată numele lor:

Lynch, francez de origine, astăzi valah și boier.

Doctorul Tavernier, care, ca și dumneata, a făcut parte din vechea gardă a lui Napoleon, ca medic și ca mușchetar, și s-a stabilit în principate.

Xavier Willacrosse, care ocupă postul de arhitect al divanului, și Henri de Mondonville, stabilit la București de douăzeci și cinci de ani.

Imi povestea domnul Stanislas Bellanger că acești domni l-au primit cu mare însuflețire, că au vărsat multe lacrimi la amintirea patriei depărtate.

Sper că mă vor primi și pe mine cu aceeași dragoste. Am să le duc vești despre frumosul nostru Paris și despre mișcarea ce se pregătește împotriva *regelui Louis-Philippe* și a *guvernului* său.

Cred că nu va trece mult și vom avea republică.

Al dumitale nepot iubitor, fericit că va putea să te îmbrățișeze în curînd.

Gaston"

O dată cu această scrisoare, publicistul parizian trimitea unchiului său și citeva cărți în care era vorba de principatele danubiene:

1. „Călătoria doamnei Craven".
2. Volumul „Străinii la Paris".
3. Cele două volume „Le Keroutza".

4. Cîteva broşuri ale luptătorilor revoluţionari romînl din capitala Franţei.

5. Ultimele romane ale unui scriitor care îşi făcea o frumoasă reputaţie, Honoré de Balzac.

Aceste din urmă cărţi erau destinate domnişoarei Muşa Rosetti, despre care unchiul său, guvernorul copilei, ii scria minuni.

*

* *

„Dragul meu Gaston,

Abia iţl trimesesem cîteva pagini şi iată că, spre marea mea bucurie, primesc ultimele tale rinduri, în care imi anunţi plecarea spre aceste părţl ale planetei.

Fii binevenit !

Nu ştiu dacă scrisoarea de faţă te va mai găsi la Paris. Iţi scriu totuşi şi păstrez copia, ca să ţi-o remit la sosirea ta in principatele danubiene.

Vreau să te informez că am sezisat uşoara ta ironie cu privire la puţinele informaţii pe care ţi le-am dat despre starea locuitorilor de pe moşiile familiei Rosetti.

Află că, spre deosebire de majoritatea boierilor moldoveni, senioria sa, patronul meu, e un om instruit, plin de cele mai bune intenţii. Face parte din falanga de patrioţi nemulţumiţi cu actuala stare de lucruri din Moldova şi Valahia (acestei din urmă provincii i se mai spune Muntenia) şi care rîvnesc pentru ţara lor o soartă mai bună. Cred că nu fac o indiscreţie comunicîndu-ţi că eu însumi, şi nu numai odată, am trimis luptătorilor romîni de la Paris subsidii importante din partea senioriei sale.

Domnul Arkip Rosetti a ocupat, pe vremuri inalte dregătorii în divanul de la Iaşi, a fost mare vistier al Moldovei, adică ministru de finanţe.

Inlăturat de către principele Mihail Sturdza, n-a mai vrut să facă parte dintre demnitarii ţării, deşi unii trimişi ai hrăpăreţului hospodar au apelat în mai multe rinduri la luminile domniei sale.

N-aş putea spune că situaţia ţăranilor de pe moşiile pe care de cîţiva ani le administrez eu insumi este ideală. Dar nici în alte părţi, în împărăţii, regate şi ducate mai civilizate decît aceste sărmane provincii, supuse de veacuri osmanliilor, lucrurile nu merg mai bine. E o stare generală de apăsare ce nu mai poate dăinui.

Dovadă : suflul de libertate care a cuprins intreaga Europă şi care, fără nici o indoială işi are obîrşia in revoluţia noastră de la 1789. Vina acestor mizerabile condiţii este, incontestabil, a marilor proprietari, care se dezinteresează total de starea robilor lor. Aceşti «beati posedantes»[1] nu cer decit un lucru : să aibă venituri cît mai mari, cu orice preţ, să trăiască in lux, să-şi întreacă semenii cu viaţa lor de fast şi de trîndăvie. De rest, puţin le pasă. Şi atunci interpuşii lor — arendaşi. logofeţi, vechill, şefi ai autorităţilor locale — abuzează in mod crincen, persecutind ţărănimea, secind bogăţiile ţării de la izvoare, cum foarte bine spune milady Craven in cartea pe care mi-ai trimis-o.

Eu însumi am asistat de mai multe ori la scene penibile. Am văzut

[1] Beati posedantes — fericiţi posesori (lat.).

oameni bătuţi, schingiuiţi de către un mic satrap local fiindcă au tăiat cîteva ramuri dintr-un copac uscat ca să se încălzească în toiul cumplitelor ierni moldoveneşti.

Pînă şi femei bătrîne au fost arestate şi biciuite pentru un braţ de vreascuri adunate din pădurea boierească. Bineinţeles că am intervenit de cîte ori am putut în favoarea bieţilor oameni, dar eu n-am atîţia ochi ca să văd toate nedreptăţile şi nici atîtea posibilităţi ca să le împiedic.

Cîtă vreme nu se va fi stabilit o solidaritate a oamenilor săraci, o manifestare violentă a nemulţumirii lor, cu greu se va putea ajunge la o schimbare fundamentală.

Pe de o parte cupiditatea magnaţilor, pe de alta pasivitatea mulţimilor, — iată *trista realitate!*

Mulţi ani vor trebui să treacă pînă să ajungem la un echilibru. la ameliorarea acestor stări. Va trebui suprimată şi corupţia, care începe de sus de tot. Din fericire, noua generaţie moldo-valahă pare să fi înţeles acest lucru. Viitorul ne va arăta pînă la ce punct va izbîndi în generoasele ei revendicări.

Încă o dată îţi exprim bucuria că voi putea să te strîng în braţe. Să nu te miri dacă mă vei întîlni la Bucureşti, unde voi pleca să te întîmpin.

Domnişoara Rosetti citeşte acum cărţile semnate Honoré de Balzac. Este rudă, oare, acest domn cu autorul «Scrisorilor», cu Jean-Louis Guez Balzac, prozatorul nostru clasic?

Va ajunge oare acest Honoré să se apropie de marele său înaintaş?

Romanele lui îmi par, deocamdată, cam aspre, puţin favorabile societăţii franceze. Sînt de un realism cu care nu mă prea împac.

Sînt curios să ştiu cum le va aprecia domnişoara Rosetti, care, ca şi mine, este o admiratoare atît de pasionată a lui Chateaubriand şi a celorlalţi romantici.

Al tău fericit unchi,
Henri"

CAPITOLUL III

Poşta imperială austriacă făcea legătura dintre ţinuturile dunărene şi occidentul Europei. Ieşenii îşi trimiteau corespondenţa sau plecau ei înşişi spre Viena prin Botoşani, Iţcani, Lemberg, iar muntenii o luau pe Valea Prahovei în sus, pe la Braşov — cunoscut pe atunci străinilor sub numele de Kronstadt —, sau, pe drumul mai greu al Văii Oltului, spre Sibiu (Hermannstadt).

Alţii se lăsau în jos, la Giurgiu, în rădvane, care şi carete; acest drum, mărginit de plute uriaşe, care făceau bolţi de umbră, era cel mai uşor, cel mai plăcut din ţară, fiind umblat necontenit de cei ce veneau sau se duceau la Stambul: paşale, boieri, strîngători de dări, negustori şi chiar domnitorii Munteniei cu alaiul lor, mai mare la venire şi mai puţintel la plecare, că-i părăsea toată lumea.

Din loc în loc, la schimbarea cailor de poştă, erau hanuri unde se întremau drumeţii; poteraşi păzeau calea Giurgiului, care din vremuri bătrîne era cutreierată zi şi noapte de călăreţi, landouri, căruţe şi

harabale, incărcate cu oameni, marfă și avuții. De la Giurgiu, vapoare o luau în susul Dunării, ducînd pe călători spre Orșova, Buda și Viena.

Dacă aceste drumuri erau destul de lesnicioase, în schimb, ca s-ajungi de la Iași la București, era o poveste întreagă: diligența găsită cu greu, mofturile căpitanilor de poștă, care n-aveau niciodată cai la îndemînă, greutățile și bacșișurile pentru scoaterea pașaportului, lupta cu arșița, cu ploile, cu viscolele. În sfîrșit, puneai mîna pe un surugiu și pe șase cîrlani, îi înhămai și cu Dumnezeu înainte! Călătorie bună pe drumuri cleioase, de ajungea noroiul pînă la spița roților! Plesnete de bici, bice pe spinarea bieților cai, fluierături, înjurături, poticniri, opinteli, plecări și iar opriri, vrute și nevrute, și iar bice, ocări și sudălmi, șuierături și împroșcături din apa mocirlelor; cîte o roată fărîmată, cîte un cal betegit; ajungeri tîrzii la bariere, cereri de pașaport la fiecare poartă de tîrg; vameși posomoriți și somnoroși cercetîndu-ți actele și calabalîcurile în luminița unui muc de seu, răsfoind hîrțoagele cu ochi cîrpiți și cu degete slinoase; crivăturile tari și împănate cu ploșnițe din odăile mucede ale hanurilor mărginașe... Și toate acestea împletite cu spaima de tîlhari, cu rostogolirea amenințătoare a mogîldețelor și a matahalelor ce cutreierau drumurile înnoptate. Cît despre zilele de iarnă, cu vifore și cu nămeți, cu haite de lupi la pîndă prin zăvoaie, să nu mai vorbim!

Vara, nori de praf te acopereau, cu haraba și cai cu tot; dintr-un pietroi săreai într-o groapă; te topeai în cuptorul amiezilor. Te mîncau puricii, te mușcau lăcustele de nas, te pișcau țînțarii. Drumul era plăcut numai dimineața, pînă-n prînz, și la scăpătatul soarelui. La ceasul acela, marginile de păduri și burulenile încinse peste zi miroseau a iarbă mare și a floare de migdal.... De departe veneau adieri îmbălsămate, păsările cîntau, și lumea lui Dumnezeu ți se părea nespus de frumoasă

Frumoase erau și nopțile împodobite cu luceferi. Iar dacă mai aveai și tovarăși de drum tineri și chefliii, uitai necazurile călătoriei și-ți aminteai numai de răcoarea instelată, de mesele luate pe iarbă, în desișul unui crîng, la margine de drum, cu pui fripți, cu vin roșu și dulce, supt din plosca de două ocale.

Dar nu puteai porunci firii să se îndure veșnic și nici celor aflați cu tine în diligență să fie plini de snoave și de cîntece haiducești.

Una peste alta, zi mai bine „ferească Cel-de-sus" și lasă-te păgubaș! Îndrăznească alții, dacă-i rabdă pielea, nesfîrșitul drum dintre cele două orașe de reședință domnească!

De la București pînă la Iași făceai — dac-aveai noroc — cinci-șase zile.

Cine să se mai încumete? [1]

Călătoria lui Henri Parrocel de la Iași la Focșani, apoi, în jos, pe Bărăgan, prin Urzicenii Ialomiței, prin Șindrilița și Afumați, pînă la cetatea de scaun a hospodarilor valahi, i se păru fostului soldat al lui

---

[1] Chiar după Unirea Principatelor, cînd deputații moldoveni trebuiau să se ducă în capitala țării, cum nu era încă drum de fier prin coclaurile romînești, cei mai mulți se mulțumeau să ia calea Lembergului și a Vienei, apoi să coboare Dunărea cu vaporul, s-ajungă la Giurgiu, iar de acolo, pe vechiul drum voievodal, sub bolta înaltă a plutelor umbroase, să-și vadă, în sfîrșit, visul cu ochii: Bucureștii!

Cine-ar putea să-și închipuie azi asemenea greutăți, asemenea ocoliri?

Napoleon mai aprigă decît toate expediţiile în care-l urmase pe împărat. Numai la retragerea din Rusia mai îndurase el atîta vrăjmăşie şi atunci, încaltea, era tînăr, deprins cu viaţa ostăşească şi cu neajunsurile ei.

Cînd a cerut conului Arkip Rosetti învoirea de a-l părăsi o vreme, ca să-şi întîlnească rubedenia la Bucureşti, boierul a zîmbit, şi-a mîngîiat barba şi a dat din umeri :

— Se vede că dumneata nu cunoşti greutăţile unui asemenea drum ! Dacă nepotul domniei-tale a ţinut să te vadă, nu era mai bine să vie, pe la Lemberg, direct în Moldova ? La vîrsta noastră (fire delicată, Arkip Rosetti, care era cu cincisprezece ani mai tînăr decît guvernorul, nu voise să spună „la vîrsta dumitale"), la vîrsta noastră, domnul meu, asemenea osteneli trebuie evitate...

— Fără-ndoială că ar fi fost mai bine să vină el la mine decît să călătoresc eu însumi o săptămînă pînă să-l aflu ! Dar tînărul n-a plecat din Paris pentru propriul său agrement. Ce să caute în Moldova ? Numai ca să mă vadă ? I-aş fi cerut prea mult ! Ştie că anul viitor, dacă senioria voastră nu se va răzgîndi şi dacă providenţa nu se va împotrivi, se va duce bătrînul la Paris, să-l vadă... Gaston însă vine pentru treburi mai importante : are o misiune din partea guvernului francez, pe lingă prinţul George Bibescu ! (Henri Parrocel vorbea aşa, pe de o parte, ca să exagereze importanţa nepotului său, pe de alta ca nu cumva să dea de bănuit care era adevăratul rost al sosirii nepotului său în ţările dunărene.)

— Dacă tînărul nu este prea grăbit, l-am vedea cu mare plăcere pe moşiile noastre ! adăugă măria sa, spre marea bucurie a francezului, care nu se încumeta să propună el însuşi această mult dorită vizită, scopul suprem al ultimilor săi ani de viaţă.

Henri Parrocel îşi luă rămas bun de la boier şi de la gingaşa domniţă Muşa făgăduind că va îndupleca pe trimisul ministerului regal al Franţei să poftească la Drăgoşeşti.

Multe drumuri bătuse osteanul, medicul şi profesorul Parrocel în zbuciumata lui viaţă, dar cel făcut pînă la Bucureşti nu era să-l uite cît va trăi !

Iată-l, în sfîrşit, în capitala valahă, instalat la vestitul Han al lui Manuk — acolo unde acum este hotelul Dacia, în faţa Pieţii de Flori.

A doua zi porni după nişte daraveri cu care-l însărcinase boierul de la Drăgoşeşti, apoi s-a dus să facă vizite francezilor despre care scrisese nepotul său şi ai căror nume e consemnat în cartea „Le Kerontza", a lui Stanislas Bellanger.

Toţi aceşti compatrioţi primiră cu entuziasm vestea sosirii tînărului parizian la curtea principelui Valahiei şi se oferiră, pe întrecute, să-l adăpostească la ei.

*

* *

În vreme ce Henri Parrocel se ocupa de găzduirea nepotului, să vedem ce făcea acesta, ce cale luase ca s-ajungă la „Bucharest", sau la „Boccorest", cum scria milady Craven, sau la „Abukureis", cum ne botezase cetatea muezinul Ivliia Celibi. Acest nepot al paşei din Vidin, călător turc prin împărăţia sultanului, pînă la Viena, a umblat de trei ori prin ţinuturile noastre. Pentru el, numele oraşului Bucureşti vine de la Abu — din tribul kiureisilor, cei care s-au răsculat împotriva califului Omar şi au întemeiat Djebelul, din Asia Mică.

In cartea „Insemnarea călătoriei mele", publicată în 1826 la Buda, marele patriot și cărturar romîn Dinicu Golescu, înalt dregător al Munteniei și întemeietor al mai multor instituții național-culturale, scrie că, în drum spre țările apusene a luat-o pe Valea Prahovei și a ajuns la Kronstadt, ce-i zic romînește Brașov. De-acolo a întins-o la poalele munților spre Făgăraș, apoi spre Avrig, apoi spre Sibiu, Săcele, Raismark și Sassebes, apoi spre Alba Iulia (Karlsburg, Bălgrad), Cluj (Klausenburg pe nemțește și Koloșvar pe ungurește), Oradea-Mare, (Grosswardein) și a trecut în Ungaria, la Budapesta, ca s-ajungă la Pressburg (oraș numit astăzi Bratislava), iar de acolo la Beci (Viena) și, mai departe, spre Triest și țările germane.

Același drum, in sens invers, l-a luat și francezul Gaston Parrocel, plecat din Paris spre București, pe la mijlocul lui august 1847.

Nu vom urmări peregrinările europene ale acestui îndrăzneț parizian, vînător de lei în Africa, iar acum călător spre depărtatele principate danubiene, pe urmele zimbrului.

Ajuns la Viena, cercetînd pe francezii de acolo, Gaston Parrocel află că nemulțumirile cresc in imperiul habsburgic, că naționalitățile fierb, că muncitorii, țăranii, mica burghezie și intelectualii pregătesc ceva...

Contesele și seniorii care se duc la bal in palatul Burgului dansează pe un vulcan, ca și elegantii nobili și frumoasele pariziene la Tuileries.

La Budapesta lucrurile nu se înfățișează alt fel. Maghiarii s-au săturat de dominația Vienei.

Urmînd, la conducerea spirituală a Ungariei, marelui patriot contele Szechenyi, care, din averea lui personală, așezase temelia Academiei maghiare, Lajos Kosuth se pune în fruntea luptătorilor pentru independența patriei sale, amenințată să-și piardă ființa națională prin apăsarea habsburgilor. „Fără naționalitate — proclamă el — viața este de prisos. Atunci cind am pierde cuvintele limbii noastre materne, ne-am pierde și sufletul. Libertatea pierdută se recîștigă, dar naționalitatea niciodată".

Gaston Parrocel își notă aceste profetice cuvinte. De la Budapesta cobori spre Cluj, apoi spre Sibiu, vechi oraș saxon, unde rămase o noapte.

In momentul cind poștalionul, care pleca de la Sibiu spre Brașov, era să se pună in mișcare, ultimele două locuri rămase libere fură ocupate de doi tineri veniți din părți opuse și care ii părură ziaristului francez că nu sînt străini unul de celălalt, deși se prefăceau că nu se cunosc.

Roțile diligenței nu se rostogoliseră de citeva sute de ori, și cei trei tineri, îmbrăcați în haine moderne, se simțiră atrași unul de altul, intrară în vorbă.

Majoritatea călătorilor, printre care un preot evanghelic, erau niște burghezi pacifici, care vorbeau un dialect german.

Spre marea mirare a lui Gaston, unul dintre cei doi tineri proaspăt sosiți, după ce il examinase citeva clipe, i se adresă, surizînd, într-o franțuzească perfectă :

— Domnul e francez, nu-i așa ?

Și gheața fu ruptă.

Cel care vorbea franțuzește se recomandă. Era un boiernaș valah, care călătorea spre București, Gulian Pantazi. Fusese trimis cu o misiune secretă în Transilvania, pe lingă un „cancelist" numit Avram

Iancu. Celălalt tînăr se întîmplase să fie tocmai un aghiotant al acestui Avram Iancu. Îl chema Iosif Sterca [1]. Tînărul Sterca povestea din viaţa poporului ardelean de suferinţele lui şi de pregătirile lui de răscoală. Gulian Pantazi traducea călătorului francez, îl informa de starea rominilor, atit de numeroşi in impărăţia habsburgică

Paralel cu revendicările ungurilor conduşi de Lajos Kosuth, rominii din Ardeal cereau şi ei drepturi naţionale şi o soartă mai omenească. Intelectualii lor se agitau alături de ţărănime. Gheorghe Bariţ primeşte învoirea de a scoate o foaie rominească — „Gazeta Transilvaniei". El afirmă cu tărie, în repetate rinduri, continuitatea istorică a poporului rominesc pe pămintul Daciei şi vorbeşte de apărarea Transilvaniei nu numai de către voievodul muntean Mihai Viteazul, dar şi de cirmuitorii unguri, romini de origine, Ioan şi Matei Corvin.

La rindul lor, saşii, sirbii şi alţi slavi ridicau fruntea, alături de romini, împotriva tendinţei de asuprire a magnaţilor unguri, care transformau aspiraţiile propriei lor eliberări in tendinţe de apăsare a celorlalte naţionalităţi conlocuitoare din Transilvania.

Măcelurile provocate in Galiţia prin răscoala ţăranilor (1846) împotriva nobililor pun pe ginduri curtea şi guvernul din Viena.

In Ardeal tradiţia revoluţionară a unui Gheorghe Doja şi Nicolae din Albac, zis Horia, se aprindea cu focuri noi.

Tînăr jurist, Avram Iancu bătea satele şi malurile apelor aurifere instigind la răscoală pe moţii săraci, care îşi cîntă jalea în viersuri:

„Munţii noştri aur poartă
Noi cerşim din poartă-n poartă..."

— M-am despărţit deunăzi de Avram Iancu, spune călătorului francez tînărul Iosif Sterca. Pleca spre Abrud, la Zlatna, unde este cel mai mare centru aurifer. Acolo se zbat minerii iobagi, aşa cum pe moşiile grofilor sutele de mii de iobagi ai pămintului jupoaie gisca să facă puf moale pentru perineie şi saltelele castelanilor!

Iosif Sterca îşi informa tinerii companioni vorbindu-le de vechimea aşezărilor dacice pe aceste păminturi, despre minele de aur care îşi rodeau fructul metalic încă din vremea lui Herodot.

Originar din Cărpiniş, localitate de lingă Abrud, in inima căutătorilor de aur, Iosif Sterca punea pe primul plan starea grea a iobagilor minieri din împrejurimile Zlatnei.

Patruzeci de zile pe an, locuitorii Cărpinişului trebuiau să cosească fineţele fiscului, să facă grădinărit şi să scoată brazii şi fagii care pluteau pe girlă, in afară de alte munci. Aşa la Bucium, aşa la Poieni, la Muntari, la Cerbu, la Zoiţa, la Musca, aşa pe toată valea Ampoiului. Tirgurile, satele şi văile fierbeau.

Printre ţăranii din Ardeal se răspindise vestea că răscoalele din Galiţia, impotriva nobilimii, nu numai că n-au fost oprite de guvernul crăiesc de la Viena, dar au fost puse la cale chiar de el.

---

[1] Pe Iosif Sterca, autorul acestei naraţiuni l-a cunoscut personal şi a locuit cu el aproape un an, prin 1908—1909, la Sibiu, în clădirea „Astrei"

Autorul era foarte tînăr, iar Iosif Sterca Suluţiu de Cărpiniş — un bătrin venerabil, cu mustăţile şi pletele albe, un om de o mare distincţie. Era preşedintele „Astrei", asociaţie romînească pentru cultură, teatru şi artă.

Guvernatorii, comisarii și fișpanii din Transilvania se alarmează și fac rapoarte secrete, vorbind de vintul de răscoală care bate amenințător, de convingerea țăranilor că în ziua ridicării lor împăratul și ostașii săi vor fi de partea poporului răsculat.

Ecaterina Varga, o unguroaică sărăcită, se pune în fruntea unei răzmerițe care ține șapte ani și rămîne în amintirea poporului ca o eroină legendară. Nu va trece mult și Doja, Horia și Caterina își vor spune iar cuvîntul.

— Am fost, acum cîteva luni, alături de Avram Iancu la o adunare a poporului. Mii și mii de țărani veniseră de pretutindeni. Costumele lor albe fluturau sub cerul de primăvară... Ecouri lungi, nesfîrșite, trezeau cuvintele înflăcărate ale oratorilor :

„Frați romîni ! Ne-am adunat să dăm de știre celorlalte națiuni că șerbi nu mai vrem să fim, că vrem să fim liberi. Noi nu vrem să domnim peste alții, dar nici nu vom mai suferi, noi, cei mai numeroși și cei mai vechi locuitori ai țării, să se facă vreo lege în această a noastră țară fără știrea noastră".

— Precum vedeți, domnul Parrocel, sentimentul revoluționar a cuprins toate provinciile romînești. V-ați mirat, adineauri, auzind cuvinte cu rezonanță latină printre țăranii ardeleni, vorbi Gulian Pantazi. Vă închipuiați că imperiul habsburgic e compus numai din germani, iar Transilvania numai din unguri... Precum vedeți, lucrurile stau altfel. Acest tînăr, Iosif Sterca, aghiotant al lui Avram Iancu, i-a dus scrisori de la Nicolae Bălcescu și alți revoluționari din Țara Romînească, pentru atingerea unui țel comun... Eu am fost însărcinat să fac legătura dintre Bălcescu și oamenii lui Avram Iancu...

*
* *

Drumul de la Sibiu la Brașov fusese o încîntare. Prin satul romînesc Avrig au trecut într-o dimineață de duminică, cînd lumea, în straie de sărbătoare, intra în frumoasa biserică ortodoxă, împodobită cu vechi picturi bizantine, interioare și exterioare.

Vizitară palatul somptuos al contelui Bruckenthal, fostul guvernator al Ardealului pe vremea Mariei Thereza, palatul cu încăperi vaste, cu grădinile în terase, cu bazine și havuzuri, cu livezile din fundul domeniului.

La dreapta lor, paralel cu drumul, se perindau Munții Făgărașului, iar la stînga, departe, pe înălțimile pline de verdeață — sate cu coperișe de țiglă roșie și cu turnuri de biserici protestante, înalte și ascuțite, surîdeau, idilic, în amiaza de vară.

Se opriră, pentru schimbatul cailor, la Făgăraș. Vizitară marea cetate din mijlocul orașului.

Iosif Sterca le povesti că în acel palat fortificat fusese găzduită Doamna Stanca, a lui Mihai Viteazul, voievodul Țării Romînești.

Gaston Parrocel și Gulian Pantazi, conduși de Iosif Sterca și doi cunoscuți făgărășeni ai acestuia, intrară apoi într-o biserică de rit oriental, așezată în mijlocul unei grădini-cimitir și zidită de principele romîn Constantin Brîncoveanu, în vremea cînd ducatul Făgărașului aparținea Valahiei.

Admirară picturile de mare artă ale meșterului Radu, zugravul brîncovenesc, cu motive biblice rareori tratate de iconografii ortodocși ai vremii.

Tînărul călător francez trăia un entuziasm perpetuu în fața frumuseții peisajului liniștit, surizător, dominat de Alpii carpatini, în admirația costumelor țărănești întîlnite-n drum. Îl impresiona prezența permanentă a rominilor, el, care se aștepta să găsească romini numai în cele două principate danubiene, Valahia și Moldavia...

Străbătînd pădurile care precedau Brașovul, ajungînd în preajma acestui vechi oraș, cu turnuri și ziduri medievale, el se pregătea sufletește să găsească în Valahia aceleași peisaje muntoase, calme și însorite, aceleași cîmpii bine cultivate, aceleași ziduri și turnuri medievale, dacă nu și mai bătrîne decît ale Kronstadtului, oraș care, după informațiile lui Iosif Sterca, fusese întemeiat în 1203.

Cei trei tineri petrecură împreună o seară neuitată în acel important centru comercial, cel mai însemnat între Viena și Constantinopole. Se despărțiră, îmbrățișîndu-se frățește, ca și cum s-ar fi cunoscut din copilărie.

— Eu voi rămîne cîteva zile la Brașov. Îndată ce voi ajunge la București, te voi căuta... Cunoști pe cineva acolo? îl întrebă Gulian Pantazi.

— Nu. Voi trage la hanul numit al lui Manuk...

— Ca hotel, este, deocamdată, cel mai bun...

Gaston Parrocel se despărți de cei doi tineri și simpatici companioni, plin de frumoase amintiri și de învățături.

El își notă în carnet aceste cîteva rînduri care, în acele momente, i se păruseră o revelație:

„Dacă în Franța nemulțumirile poporului împotriva monarhului, a celor din jurul său, a guvernanților sînt numai de ordin social, în imperiul habsburgic, aspirațiile maselor se împletesc și cu revendicări naționale".

Tînărul călător francez coborî pe Valea Prahovei și ajunse în capitala Valahiei pe o frumoasă înnoptare de septembrie.

În ajun plouase. Văzduhul se răcorise. Frunzișul spălat mirosea a proaspăt. Stele mari atîrnau deasupra Bucureștilor.

Păcat de frumusețea acelui mijloc de septembrie, anotimpul cel mai frumos al țării! Călătorul francez nu putu să-i guste farmecul, fiindcă la bariera Ferăstrău, unde se oprise harabaua, paznicii erau arțăgoși. Îi scotociră calabalîcul, îi trîntiră o amendă usturătoare pentru niște cămăși și haine aflate în geamantane și, pe deasupra, îi mai luară și bacșiș ca să nu-l țină acolo pînă la ziuă.

Ca s-ajungă la Hanul lui Manuk, ridicat lîngă vechea matcă a Dîmboviței, trebuia să lungească întregul Pod al Mogoșoaiei. Diligența, sau cum îi spuneau turcii „harabaua", o luă în goana cailor pe scîndurile care acopereau Calea Victoriei de azi. Sub apăsarea roților, apa și noroiul țîșneau și stropeau pe trecători. Dar nu se supăra nimeni. Lumea era, se vede, obișnuită cu asemenea neajunsuri. Cînd vedeau că s-apropie vreo trăsură, oamenii se lipeau de pereții caselor, ca să fie împroșcați mai puțin. Ședeau răstigniți de ziduri, cu ochii rugători, cu un zîmbet umilit pe buze, parcă cerîndu-și iertare boierilor și coconetului din droști că le-au încurcat drumul. Caretele se întîlneau cu care și landouri, se ciocneau, își amestecau roțile; surugiul zbiera, înjura și se răzbuna pe cai plesnindu-i cu biciul, apoi trecea mai departe. Toate aceste echipaje se vesteau urechilor prin plesnete de bici și sudalme, iar ochilor prin cele două bobițe de lumină ale felinarelor cu luminări de seu.

Gaston Parrocel, fără să-și închipuie că sub același acoperiș se

afla şi unchiul său, venit de citeva zile din Moldova, trase la hanul cel mai vestit al tirgului, clădit cu patruzeci de ani in urmă de către bogătaşul armean Manuk Simion, pe locul vechiului palat domnesc al lui Mircea Vodă Ciobanul.

Dimineaţa Gaston se pomeni că-i ›ate cineva la uşă: era Henri Parrocel. Bătrinul inştiinţase pe hangiu că va sosi in curind un tinăr franţuz, nepotul dumisale; fusese inştiinţat in zori că „musiul" sosise şi-acuma iată-l, nerăbdător, in odaia băiatului. Îmbrăţişări calde... risete... lacrimi de bucurie. Flăcăul crescuse. Sta in faţa unchiului surizător, inalt şi frumos, plin de bărbăţie şi, totuşi, gingaş ca o domnişoară. Obişnuit cu oamenii aspri din Moldo-Valahia, pierzindu-şi el insuşi vechea politeţe moştenită, felul catifelat de a vorbi şi de a se purta al occidentalilor, Henri Parrocel era fermecat de infăţişarea cuceritoare a lui Gaston. Înalt, subţire, cu părul lung, ondulat, cu o bărbuţă blond-castanie, incadrindu-i faţa palidă, urmaşul pictorilor din vremea lui Ludovic al XIV-lea avea infăţişarea unui Alfred de Musset tinăr.

Unchiul şi nepotul nu-şi mai luau ochii unul de la celălalt. Amindoi erau din cale afară de emoţionaţi. Gaston fiindcă-şi revăzuse, in singurătatea străinătăţii, unchiul, care-i ţinea loc de tată, iar Henri, mai emoţionat decit el, fiindcă nu se mai simţea singur şi străin. Singele familiei şi glasul patriei depărtate freamătau colea, in făptura tinerească a nepotului; toate legăturile, toate amintirile, toate visurile de viitor il copleşeau. Bătrinul Vintură Lume işi făurea un amurg liniştit, după o viaţă de zbucium, o impăcare cu destinul. El işi vedea asfinţitul in apoteoza unei căsătorii care va uni ţara maternă cu ţara lui adoptivă, două patrii pe care le iubea deopotrivă.

Soldatul de odinioară, medicul, profesorul, negustorul, preceptorul, guvernorul, administratorul de moşie, se simţea acum slab ca o femeie, ca un copil. Uitase de mult ce este induioşarea, aleanul, lacrimile. Căzuse intr-un jilţ, işi acoperise faţa cu palmele şi plingea de fericire, cu trupul tot zguduit. Apoi se potoli. Se uită lung la Gaston, zimbindu-i printre lacrimi, parcă cerindu-şi iertare, ca un ştrengar prins cu vreo năzdrăvănie. Gaston il bătu pe umeri. Începură să ridă amindoi.

Unchiul ridea violent, hohotind, din nevoia de a plinge.

Ca orice om tinăr, nepotul era mai puţin induioşat. Avea inaintea lui viitorul, şi viitorul nu-ţi dă răgaz să-ţi pierzi vremea cu melancoliile trecutului, cu orice fel de melancolie. Făptura lui puternică işi cerea dreptul la viaţa imediată.

Unchiul Henri incepu să-i vorbească de buna primire pe care o pregăteau lui Gaston francezii din Bucureşti, de invitaţia lui Arkip Rosetti, de pitorescul patriarhal al vieţii moldoveneşti, de vinătorile care il aşteptau in Carpaţii impăduriţi. De Muşa nu-i spuse nici un cuvint. Va fi marea surpriză a Drăgoşeştilor, incununarea acestei călătorii.

Dar Gaston nu se lăsa furat nici de perspectivele viitorului apropiat. Prezentul ii bătea imperios la poartă. Prezentul imediat.

— Unchiule, ştii că nu m-am schimbat de citeva zile, iar oamenii din hanul ăsta s-au uitat lung la mine cind le-am cerut să-mi pregătească o baie.

— Nu e nimic. Te duc eu in altă parte!

Şi o luară amindoi spre mahalaua sărăcăcioasă a Lipscanilor. Ajunseră in faţa unui fel de turn scund, o casă fără uşi şi fără ferestre, cu virful ţuguiat ca un stup. Unchiul ridică un chepeng şi incepură să coboare. O treaptă, două, trei, opt. Pătrunseră intr-o incăpere

rotundă, podită cu marmură albă şi căptuşită cu marmură roză şi albastră. Jur împrejur ocolea un divan pe care dormeau cei ce se îmbăiaseră. O mare linişte domnea în încăpere; lumina zilei abia se strecura prin cele treizeci de geamuri înfipte în cercul bolţii, susţinută de opt stîlpi de piatră. Din fiecare stîlp, curgea, din opt cişmele, apă călduţă, caldă, fierbinte.

Henri Parrocel, care mai fusese pe acolo, bătu din palme. Ca din pămînt răsări un omuleţ bărbos şi lat în spate, care se închină pin' la pămînt, într-un umil „salamalek". La rîndul său, piticul bătu şi el din palme. Doi băieşi se iviră, doi vlăjgani tineri, cu pielea uscată de-atîta abur. Se repeziră amîndoi la musafiri, îi luară de gît ca nişte tîlhari şi începură să-i dezbrace la repezeală. Gaston nu ştia ce să creadă. Înlemnise. Băieşii lucrau zdravăn. Cît ai clipi din ochi, unchiul şi nepotul rămaseră în pielea goală.

Cei doi vlăjgani le înconjurară mijlocul cu cîte un cearşaf, îi încălţară cu papuci de lemn, le înfăşurară capul într-un turban şi-i trecură într-o odăiţă cu aburi căldicel, apoi în alta mai măricică, unde apa fierbinte înălţa aburi şi mai calzi. Apoi îi repeziră în a patra încăpere, încinsă ca un cuptor. Gaston simţi că se înăbuşă. Capul îi vîjîia. Picioarele i se muiară. Cît pe-aci să leşine. Dar se ţinu bine. Se uita împrejur. Se aflau într-o sală mai mare decît celelalte, o sală cu bănci de scînduri, trepte suprapuse în amfiteatru pînă-n tavan, pe care şedeau oameni nemişcaţi, cu faţa strălucitoare de mulţumire. Se uitau surizători la noii veniţi.

În mijlocul acestei săli era un bazin alimentat de opt cişmele cu ţeava de alamă.

Gaston intră în apa bazinului, dar se trase repede afară: picioarele i se roşiseră ca racul fiert.

— Ce caut eu în iadul ăsta? Se întreba bietul parizian, care nu pomenise baie turcească la Paris şi nici n-auzise de aşa ceva. Dar idioţii ăştia ce stau aşa? se mai întreba el uitîndu-se la oamenii înşiraţi pe bănci, plini de fericire, de parc-ar fi fost mîngîiaţi de zefirii paradisului, nu clocotiţi în piela fierbinte a lui Belzebuth. Ce plăcere or fi găsind ăştia, unchiule?

Henri Parrocel nu-i răspunse nimic. Zîmbea. Încercase şi el, la prima baie, aceleaşi nedumeriri şi aştepta beatitudinea finalului. Neînduplecaţii gealaţi de adineauri intrară cu cîte un lighean în mînă fiecare şi se apropiară de victime. Făcură clăbuci cu un săpun care mirosea a trandafiri, puseră mîna pe nefericiţii musafiri, îi întinseră pe cîte o masă de marmură şi începură să-i frece, să-i plămădească, să-i frămînte ca pe un aluat, întinzîndu-le mădularele parcă să le scoată din încheieturi. Îi ridicau şi-i lăsau, îi răsuceau şi trăgeau de ei de parcă bieţii oameni ar fi fost de gumă. Gaston nu mai avea nici o putere să se împotrivească.

Se resemnase. Părea că spune:

„Mi-a sosit ziua cea de-apoi... Cel-de-sus să aibă grijă de sufletul meu! Faceţi ce vreţi, sînt în mîna voastră... ştiu că n-am să mai ies de aici... Dracul m-a pus să viu la Bucureşti? Asemenea barbarie n-ar fi permisă la Paris!".

După ce-l întinseră iar, după ce îl suciră şi-l frecară de-i trosneau oasele, cei doi băieşi începură să-şi arunce unul altuia clienţii ca pe o momîie, întorcîndu-i cînd pe faţă, cînd pe dos, trăgîndu-i de mîini şi de picioare, zgîlţîindu-le şira spinării, să le-o frîngă.

În vreme ce unchiul său era spălat la cap, Gaston se pomeni

că unul din vlăjgani începe să-i ricîie tălpile cu o piatră de gresie. Apoi îi frecară scăfîrlia cu săpun, îi aruncară-n ochi cîteva găleți cu apă, trecîndu-l apoi în bazinul unde se fripsese adineauri și care, acum, parcă nu mai era atît de fierbinte. Il scoaseră din apă, îl răcoriră cu alte găleți, îl uscară cu cearșafuri calde, îi încinseră iarăși capul cu turbanul, îi puseră opinci de lemn în picioare și peștelca pe șolduri și-l duseră în cea dintîi încăpere, aceea cu divan de-a lungul pereților rotunzi. Acum veni un al treilea vlăjgan și-l frecă, și-l parfumă cu apă de trandafiri, și-l înfășură bine cu pieduri de lînă.

Iată și pe omulețul bărbos, cu umeri lați. Purta o tavă: o chesea de dulceață, o carafă aburită de rece ce era apa, două pahare de băut, un alt pahar cu lingurițe, al patrulea pentru pus lingurițele după ce-au fost folosite.

Cu tot felul de plecăciuni, le întinse tava, poftindu-i să guste din pelteaua de coacăze, dulce și parfumată. Băură la repezeală, unul după altul, cîteva pahare de apă, apoi se întinseră și adormiră ca niște prunci scăldați, cum spune romînul.

Dormiră ei ca la un ceas, și după un ceas gnomul îi trezi, îmbiindu-i cu două ciubuce.

— Ce zici? întrebă, surîzînd, unchiul, care mai trecuse de cîteva ori prin aceste încercări și, asemenea nepotului, fusese revoltat la *început, ca să se simtă într-al noulea cer în momentul* ciubucului: paradisul lui Mohamed, după aburii infernului.

— Niciodată nu m-am simțit mai sprinten, mai vioi, răspunse Gaston cu entuziasm. Obosit de drum, după o călătorie atît de lungă, nu mi se putea oferi ceva mai delicios... Dar dulceața? Dar apa? Niciodată n-am apreciat atîta savoarea acestei licori minunate. Se vede că sudația abundentă și pasta aceea dulce și parfumată — dulceața, de la doulce, vechi cuvînt franțuzesc — mi-au făcut sete și am băut cu atîta poftă.

— E și calitatea apei. Nicăieri, răspunse unchiul, nu găsești alta la fel. Vine din rîul Dîmbovița, cel care trece la spatele hotelului nostru. Există și un proverb: „Dîmboviță, apă dulce, cine-o bea nu se mai duce!!"

— Să mai venim aici, unchiule, să mai venim! Ce păcat că nu s-a gîndit cineva să introducă și la noi felul acesta de baie! Cred că ar năvăli tot Parisul...

— Pînă la urmă, cred că o să aveți și acolo baie turcească! încheie unchiul, fericit că Gaston începe să se obișnuiască, să găsească plăcută viața Bucureștilor.

Apoi, ca orice bun francez, care prețuiește, valorifică toate în bani, adăugă:

— Știi cît costă, de persoană, toată afacerea asta? Un „sfanț"! Cu dușuri, *cu masaj, cu aburi, cu săpun de trandafiri, cu dulceață*, cu ciubuc cu tot, un sfanț, adică mai puțin de un franc al nostru... Șaptesprezece gologani de cinci centime, optzeci și cinci de centime!

CAPITOLUL IV

Cu toate insistențele familiilor franceze stabilite la București, Gaston Parrocel nu părăsi Hanul lui Manuk. Se simțea mai liber acolo decît în casa vreunui particular. Ș-apoi n-ar fi vrut nici el

să stinjenească pe amabilii amfitrioni. Nu știa cît își va prelungi șederea la București, nu voia să mai încurce lumea.

In schimb, primea cu plăcere invitațiile la masă ale compatrioților săi și ale bogătașilor bucureșteni.

Contactul cu această lume ospitalieră, casele inecate in grădini — tot orașul era o grădină uriașă —, mesele, dansurile, plimbările in caretă la Băneasa și la Colentina, soarelele, petreceri cu dans și joc de cărți, cu tot felul de gustări, lume amestecată, bătrini imbrăcați in giubele și anterie, junime care urma moda europeană, tot defileul acesta pitoresc de generații, costume și preocupări era foarte plăcut tinărului francez, fermecat de amabilitatea fără pereche a unor oameni vestiți prin generozitatea cu care primeau pe oaspeții străini.

Dulcea viață patriarhal-orientală cucerea, copleșea pe tinărul parizian, incepea să-l moleșească. Oboseala unui drum de citeva săptămini prin țări unde nu era decit un călător străin, un număr de hotel, un voiajor ca oricare altul, grijile copilului orfan, ale adolescentului fără situație, nesiguranța prezentului, intrebările viitorului, frămintarea cotidiană in acel Paris neindurat pentru omul sărac —, toate acestea erau răscumpărate din plin de huzurul, calda atmosferă de prietenie și admirație, care-l inconjurau, desfătările care-l solicitau.

După miraculoasa baie din mahalaua Lipscanilor, iată și mesele imbelșugate, care, asemenea masajului și aburilor din infernul transformat in paradis, i se păreau greu de suportat la inceput. Curind, insă, le-a prins gustul. Erau de o abundență și o savoare pe care nu și-ar fi putut-o inchipui.

Aceste bunătăți incepeau cu ceaiul matinal, cu mierea și caimacul gros, cu deliciosul cataif — amestec de cremă, nuci pisate și firicele de pastă coaptă, stropite cu sirop de trandafiri.

Iată și masa prinzului și cinele prelungite pină tirziu, ceasuri intregi, incepute cu ciorbe grase și ardeiate, ciorbe de curcă tinără sau de găină bătrină, și continuate cu sarmale din carne de porc și de gisca, mincare de curcan indopat cu castane și fiert in caise uscate, acele frigărui de berbec presărate cu cimbru, numite „cioban", „iocmalele" (sărmăluțe-n foi de viță cu iaurt), purceii de lapte, pilafurile de prepeliță, miehii la cuptor sau la frigare, iepurele gătit cu măsline și arpagic, spinarea de iepure impănată cu slănină și usturoi, inecată in smintină cu ciuperci, bobocul de rață pe varză călită, tuslamalele, piftiile, ardeii umpluți, musacaua, mititeii muntenești și pirjoalele moldovenești, curelele, fleicile și mușchiul de vacă la grătar, puii fripți cu mujdei și, toate, ca să li se mai topească grăsimile, ajutate de murături în oțet și saramură : gogonele, gogoșari și castraveciori.

— „Mujdei", dragul meu Gaston, e un cuvint de origine franceză, „mousse d'ail", spumă de usturoi. In limba romînească sint destule cuvinte imprumutate de la noi și transformate in așa fel că par scoase dintr-un autentic și vechi vocabular moldo-valah : din „dame-Jeanne" au făcut „damigeană", din „descente de lit" — „săndulie" din „pain d'Espagne" — „pandișpan", din „couverture" — „coviltir" și așa mai departe. Cind vei veni la Drăgosești, am să-ți arăt o colecție intreagă de asemenea cuvinte.

— Curios ! răspunse Gaston muind in mujdei un picior de pui bine rumenit.

După acest pui veniră tăvi cu tot felul de plăcinte: de carne, de mere şi brinzoaice, apoi prăjituri tăvălite-n miere şi sirop: baclavale, sarailii; peltea de gutui; pistil de caise; torte cu fisticuri; acadele; curmale, smochine, felii de portocale înfipte într-un beţişug şi învelite într-o pojghiţă de zahăr ars; dulceţuri de afine, de trandafiri, de prune, de chitră, de vişine; şerbeturi de lămiie şi de zmeură şi tot felul de alte zaharicale, pregătite cu alt meşteşug de fiecare gospodină, cu ajutorul ţigăncilor-bucătărese. Şi toate aceste bunătăţi erau udate cu rachiuri, cu votcă polonezească şi cu pelinuri; vinuri şi alte băuturi, mai tari şi mai blinde, mai dulci şi mai amărui; ţuică la-nceput şi mastică pe la urmă...

In zilele de post, ce de mai pescării! Crap la proţap, lacherdă, scrumbii afumate, ţiri, caracatiţă, monatirci! Ce de mai icre negre de morun, de nisetru şi de păstrugă; icre roşii de ştiucă; icre uscate de chefal, numite tarama; icre de crap bătute cu untdelemn, ceapă, lămiie şi piper; melci fierţi cu hrean; scordolea de raci, apoi măsline umplute; pătlăgele vinete înecate în untdelemn şi numite iaman-baildî; mazăre bătută cu ulei, fasole în ciorbă, fasole sleită, varză murată stropită cu boia de ardei; ghiveci călugăresc, cu bame şi cartofi; ardei graşi umpluţi cu orez şi midii tot cu orez umplute şi cîte şi mai cîte.

— Majoritatea acestor mîncăruri vin de la turci. In Moldova vei mînca lucruri tot atît de bune, poate mai fine: bucătărie rusească... îşi informă Henri Parrocel nepotul.

Ca orice moldovean, născut sau făcut, guvernorul duduiţei Muşa nu pierdea ocazia să arate superioritatea celor de mai sus de Milcov faţă de oamenii din cîmpia Dunării.

Era fericit bătrînul să-şi vadă nepotul răsfăţat de toată lumea. Era fericit să-l vadă frumos, inteligent şi amabil, prevenitor, cuceritor, poftit pretutindeni.

Gaston era înalt şi zvelt. Jacheta albastră, strînsă pe talie, jiletca de atlas sidefat sau de catifea purpurie, cravata petrecută în jurul gîtului, pantalonii de culoarea oului de raţă, pantoful ascuţit, dantelele mînecilor — care nu se mai purtau la Paris —, toate acestea îi veneau de minune, deşi nu erau nou-nouţe. Părul, blond-castaniu, era adus într-o undă buclată pornind de la cărarea din partea dreaptă a capului şi culcîndu-se la stînga frunţii senine; mustăcioara şi bărbuţa tînărului înconjurau o gură frumos arcuită. Era cu vreo zece, cincisprezece ani mai tînăr decît Alfred de Musset, poetul la modă, cu faţa fragedă, neatinsă de uzura anilor şi a nopţilor nedormite, aşa cum arăta la acea epocă autorul „Nopţilor".

Henri Parrocel îşi însoţea nepotul pretutindeni. La un moment dat, îşi dete seama că Gaston nu era destul de elegant pentru un trimis al guvernului regal din Franţa. N-avea decît două rînduri de haine şi acelea cam ofilite. Il duse, deci, pe-a sa cheltuială, la Nachmias Ghinsberg, croitorul la modă, cel care îmbrăca pe consulii străini şi pe boiernaşii bucureşteni şi-i porunci să-i facă, la repezeală, cîteva rînduri de haine, de toate boiurile, din materialul cel mai fin. Voia să-l vadă cît mai strălucitor pe scumpul său Gaston, nu atît pentru protipendada valahă, cît pentru aceea a Ieşilor, şi în special pentru domniţa de la Drăgoşeşti. Prestigiul Parisului cerea ca parizianul rătăcit în codrii Moldovei să fie un model de eleganţă, ceva ce nu s-a mai văzut pe aceste meleaguri.

Un francez nu putea fi decît marchiz sau viconte, cavaler și spadasin, ca în romanele lui Alexandre Dumas, atît de citite de oamenii subțiri și de coconet; parizianul nostru va fi și el diplomat, poet, erou romantic, regalist, revoluționar, bourbon, republican, bonapartist, și imperialist, și orleanist, dacă nu toate la un loc, cel puțin două-trei.

Unchiul îi dădea și bani din belșug: ludovici, napoleoni și galbeni imperiali, pe care Gaston îi ținea în pungi împletite, dăruite de doamnele tinere și domnișoarele din elită, și-i vîntura cu dărnicie de nabab. Viața era dulce și nu cerea decît să fie trăită.

Visul ținea de vreo trei săptămîni și amenința să se prelungească. Dar oncle Henri începea să fie nerăbdător. Nu-și aducea nepotul tocmai de pe malurile Senei ca să-l vadă fermecat de Dîmbovița, apă dulce. Domnul administrator avea treabă acasă, la Drăgoșești. Îi era frică să nu-și vadă rubedenia îndrăgostită de vreo nostimă bucureșteancă, și atunci adio planuri matrimoniale, adio mult visata înrudire! Și-apoi Gaston însuși se săturase de atîtea petreceri, ospețe în saloanele cele mai de vază și primiri în toate casele înstărite. Fusese în audiență la prințul domnitor George Bibescu, la înalții dregători ai țării, își terminase misiunea pe lîngă consulul Franței. Acum trebuia să se pună pe treabă...

Gazetarul, oratorul, luptătorul politic și social de mîine se trezi în el cu violență. Voia să cunoască realitățile Munteniei, viața celor mulți, părerile și activitatea intelectualilor, tineri și bătrîni, care simpatizau cu mișcările generoase ce-și făceau drum în occidentul Europei.

În afară de delegațiile oficiale emanate de la Ministerul de Externe al regelui Louis-Philippe, Gaston Parrocel adusese și cîteva scrisori confidențiale trimise fruntașilor progresiști romîni de către poetul Lamartine, unul dintre conducătorii societății secrete care pregătea revoluția.

Lamartine avea legături cu exilații de la Paris, era în curent cu stările din Moldo-Valahia.

Tot așa și Victor Hugo, care fusese vizitat de Eliade Rădulescu și știa ce se petrece în depărtatele țări surori de la gurile Dunării.

Recomandația lui Lamartine deschise lui Gaston Parrocel casa lui Costache Rosetti, unde se adunau conspiratorii, viitorul comitet revoluționar, compus din frații Golescu, Ion Ghica, maiorul Voinescu și Rosetti însuși. Tînărul francez începu să cunoască o altă lume decît aceea a îmbuibaților bucureșteni, în mijlocul cărora petrecuse trei săptămîni. Era purtat acum prin mahalale, prin satele din jurul capitalei și izbuti să-și dea seama, astfel, de sărăcia, de întunericul și bolile care copleșeau biata țară valahă.

Îl cutremura priveliștea mohorîtă a ulițelor, cu noroiul gros de-o palmă, în zilele ploioase, cu valurile de praf, cînd se încingea pămîntul și cerul; gardurile căzute, smulse; cocioabele dărăpănate; vitele slabe; copiii zdrențăroși; jigodiile uscate ce rătăceau pe maidane ca niște dezgropați. Alta părea cetatea ciobanului Bucur privită de sus, din dealul Mitropoliei, marea aceea de verdeață, din care se iveau turnurile albe ale mulțimilor de biserici clopotind lin, înălțînd spre cer un imn de preamărire și de slavă.

Grădini peste grădini, pînă-n zare, case, conace, palate, mori și poduri de lemn peste apa Dîmboviței. Întorcînd capul spre depărtarea Giurgiului, iată profilul celei mai mari biserici din Muntenia,

monastirea Văcăreştilor, cu turlele-i inalte, împrejmuită, înecată şi ea în verdeață.

Iar colea, în vale, chiliile călugărilor arhiepiscopali şi viile, nesfîrşitele vii cu vestitul vin de Bucureşti.

Apoi dealul Filaretului, cu stejarii şi mestecenii bătrîni, sub cerul nespus de azuriu, în lumina călduță a începutului de toamnă, cît era de frumos peisajul acesta patriarhal, dominat de colina mitropoliei! Ce țară bogată, liniştită, ce fericită țară! Şi, totuşi, ce prăpastie între cele două lumi!

Nu-i venea să creadă tînărului francez că pot trăi, intr-o vecinătate atît de strînsă, în acelaşi timp, două clase de oameni atît de deosebite. Ceaunul cu mămăligă mucegăită al tîrgoveților mărginaşi şi al țăranilor îi aducea aminte procesiunea infinită a tăvilor cu rațe şi curcani fripți, baclavalele din care se înfruptase el însuşi de atîtea ori, movilele de mîncări alese, cărora oaspeții nu le puteau veni de hac şi pe care gospodinele le zvîrleau cîinilor.

Cîinii...

Oraşul era plin. Haite flămînde, care lătrau şi urlau în pustietatea *nopții, întrecînd zumzetul cobzelor şi țipetele clarinetelor.*

Cîinii şi cerşetorii. Coaste uscate, ochi rugători, mîrîituri pe la colțuri, la răspîntii, la uşa bogaților

(Urmare în numărul viitor)

2012

CLUB COLECȚIA Povestiri ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

cpsf.info

prelucrare
&
editor
Costin Teo Graur

i.m. Pompilu

Au scanat, corectat, prelucrat.

Ceea ce nu au fost în stare redacțiile Știință și tehnică sau cei care au dat să continue CPSF, au reușit, cu multă dăruire, muncă și cheltuială, acești entuziaști.

Lor trebuie să le mulțumim pentru că avem acum posibilitatea să (re)citim legendara Colecție.

clandher
flash_gordon
eviigheorghe
krokodyliu
progressivefan3
car_deva
coollo
fractalus
panionios
nld68
un anonim (RK)
Gyuri
hunyade
dl. Dan Lăzărescu
Cilly Willy
fizikant
Doru Filip
connieG

(dacă este omis cineva, vă rog un email și reparăm greșeala!)

Ca răspuns la nenumăratele scrisori ale cititorilor care ne-au exprimat dorința de a apărea mai des, începînd de la 1 Martie 1957, fasciculele colecției noastre apar la fiecare zece zile, 1, 10 și 20 ale lunii.

Abonamentele la revista „Știință și Tehnică" și la colecția de „Povestiri științifico-fantastice" se primesc pînă cel mai tîrziu în ziua de 23 a lunii, cu deservire în a doua lună următoare.

Abonamentele se primesc de către difuzorii de presă din întreprinderi, instituții și de la sate, secțiile de difuzare a presei, precum și de către factorii și oficiile poștale.

Prețul abonamentelor la colecție:

3 luni . . . . . 9 lei
6 luni . . . . . 18 lei
1 an . . . . . . 36 lei

APARE DE TREI ORI PE LUNĂ - PREȚUL 1 LEU